

2021

ARCHEOLOGIENOTA Doornstraat 181 te Wilrijk (Antwerpen)

ADEDE Archeologisch Rapport 817

MICHEL LOVENIERS

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 817

Archeologienota Doornstraat 81 te Wilrijk (Antwerpen).

MICHIEL LOVENIERS

Colofon

Uitgever	ADEDE bv
Jaar van uitgave	2021
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	David Janssens
ISSN	2033-6810

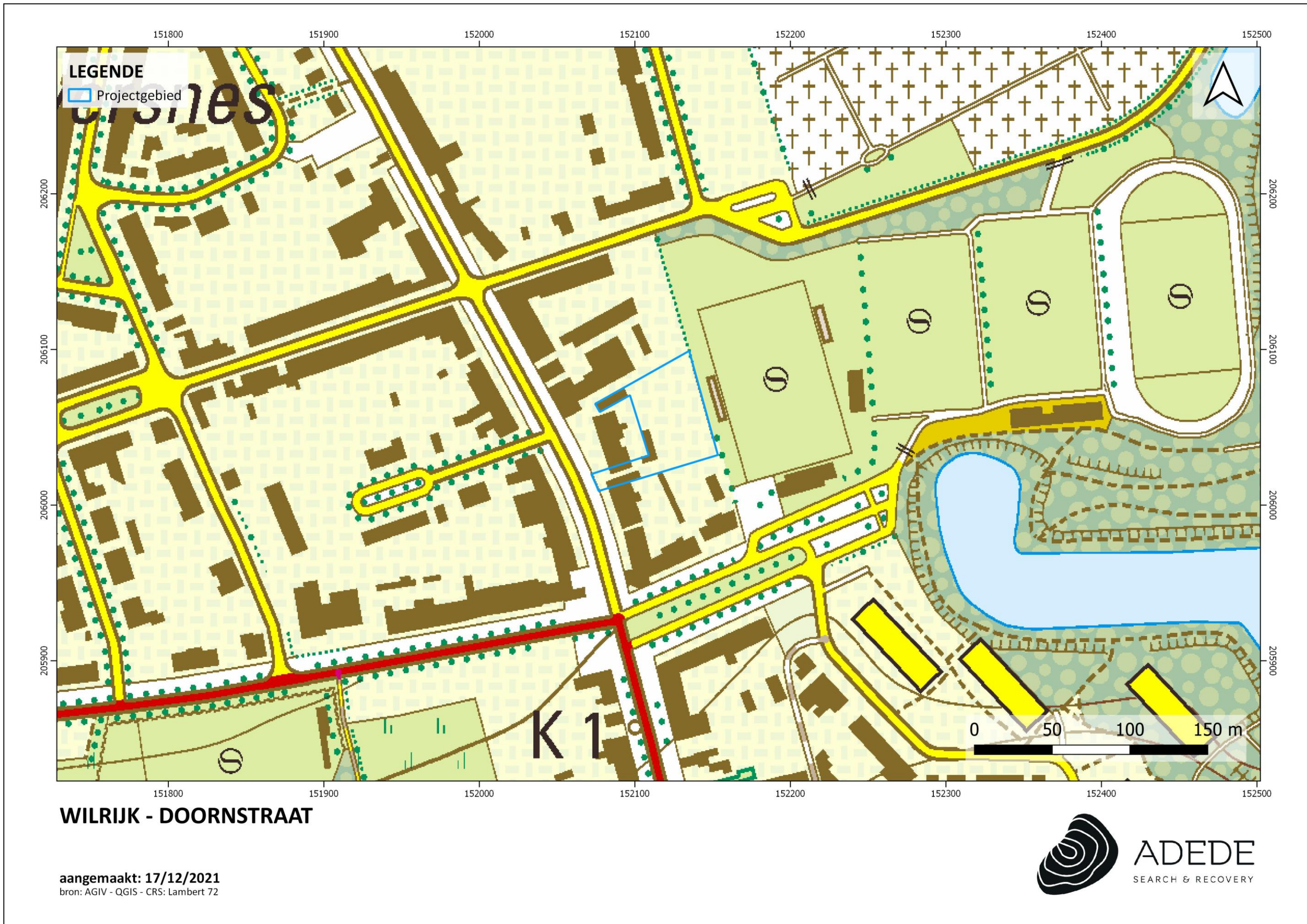
Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

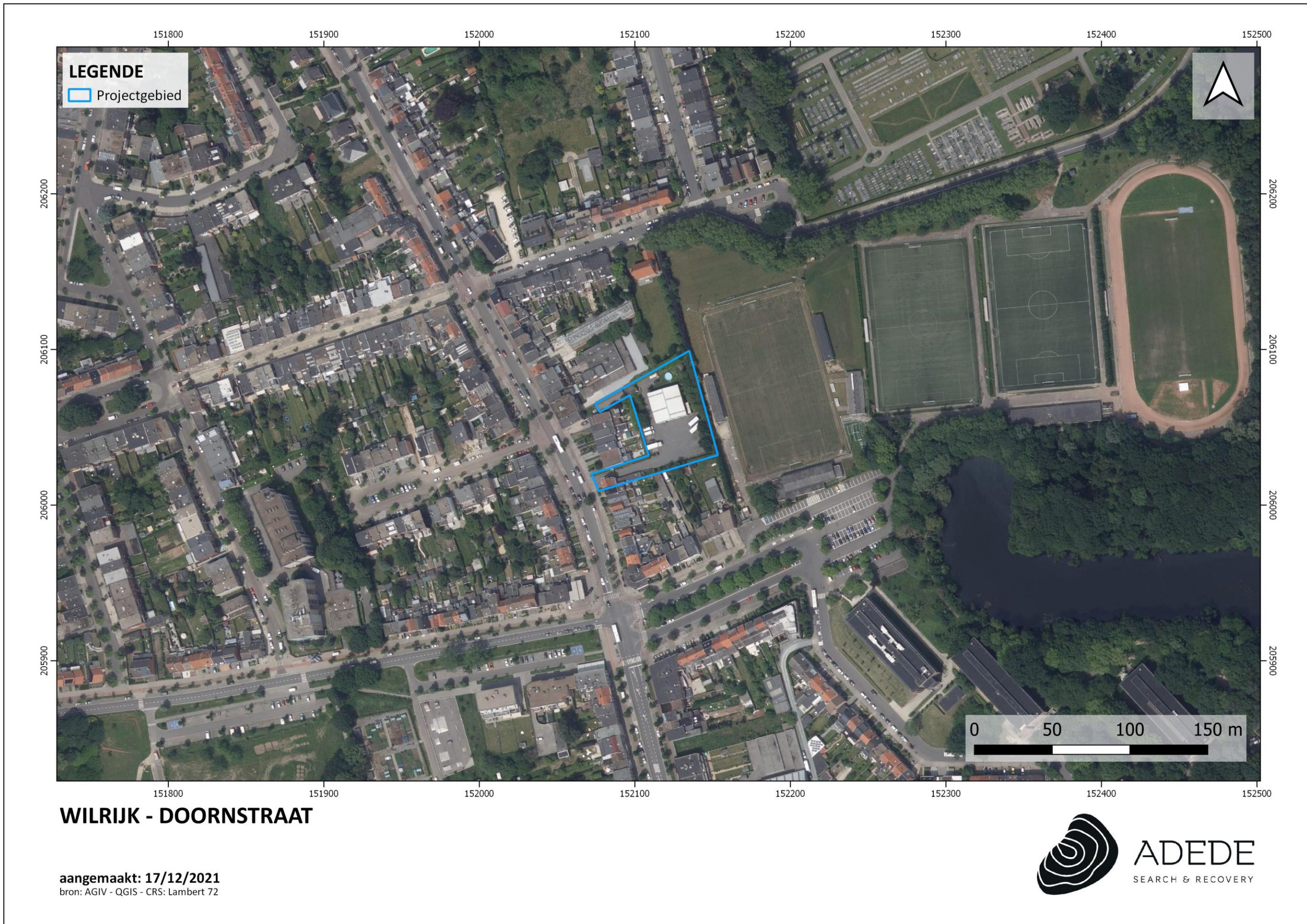
Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	- 3 -
1 Administratieve fiche	- 4 -
2 Bureauonderzoek	- 9 -
2.1 Archeologische voorkennis	- 9 -
2.2 Aanleiding van het onderzoek.....	- 9 -
2.3 Doel van het onderzoek	- 9 -
2.4 Huidige situatie projectgebied	- 10 -
2.5 Beschrijving geplande werken.....	- 10 -
2.6 Randvoorwaarden	- 11 -
2.7 Werkwijze	- 11 -
3 Assessmentrapport.....	- 25 -
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 25 -
3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 28 -
3.2.1 Tertiair geologisch	- 28 -
3.2.2 Quartair geologisch	- 29 -
3.2.3 Bodem	- 30 -
3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied	- 36 -
3.3.1 Algemene historische situering	- 36 -
3.3.2 Historisch kaartmateriaal	- 37 -
3.3.3 Luchtfoto's.....	- 42 -
3.4 Archeologische situering van het projectgebied.....	- 46 -
3.4.1 Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving.....	- 46 -
3.4.2 CAI Indicatoren	- 47 -
4 Besluit	- 52 -
5 Bibliografie.....	- 55 -
5.1 Archeologienota's.....	- 55 -
5.2 Websites	- 55 -
6 Lijst van figuren	- 56 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2021L254
Site	Doornstraat 81 Wilrijk
Projectsigle ADEDE	WIL-DOO
Ligging	2610 Wilrijk Doornstraat 81
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerken	Afbraak van bestaande bebouwing waarna 10 woningen en 1 appartementsgebouw met bijhorende faciliteiten gerealiseerd zal worden.
Uitvoerder	ADEDE bv
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	David Janssens OE/ERK/Archeoloog/2018/00215
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bv
Bibliografische referentie	Michiel Loveniers, 2021, Archeologienota Doornstraat 81 te Wilrijk (Antwerpen), ADEDE Archeologisch Rapport 817, Gent.
Grootte projectgebied	Ca. 3412 m ²
Periode uitvoering	December 2021
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorde zones	Zie plan p.8

WILRIJK - DOORNSTRAAT

aangemaakt: 17/12/2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

WILRIJK - DOORNSTRAAT

aangemaakt: 17/12/2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen het onderzoeksgebied werd tot op vandaag nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de ruime omgeving zijn wel archeologische waarden gekend. Deze zullen verder worden toegelicht onder hoofdstuk 3.4.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handeling OF verkaveling waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?
- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het projectgebied is gelegen aan de Doornstraat te Wilrijk in de provincie Antwerpen. Het is verbonden met de Doornstraat via een oprit van ca. 12m breed en 40m lang. Op een deel van deze oprit bevindt er zich wel nog smal huis van 491,9m³ dat volgens de geplande werken afgebroken dient te worden. Hetzelfde geldt voor een kleine constructie van 5,6m³ net ten noorden van het huis. Volgend op de oprit bevindt er zich een vrij groot gebied met een industriegebouw (2304,3m³) en verharde parking die aansluit op de verharde oprit. Alles tezamen zijn de klinkerverhardingen goed voor zo'n 1431,6m². In de zuidoostelijke punt van het projectgebied bevindt zich een overkapping. Rondom rond de parking en het gebouw zijn beperkte groenzones voorzien. Tenslotte is er nog een zone in het uiterste noordwesten van het projectgebied waar zich ook nog een kleine loods bevindt. Langs oostelijke zijde wordt het projectgebied begrensd door de velden van de Royal Football Club Olympia Beerschot Wilrijk VZW. Deze werden ingebouwd in Fort VI, een deels gedempte omgrachting met bewaard, doch leegstaand binnenfort of rotonde dat deel uitmaakt van de vooruitgeschoven fortengordel rond Antwerpen.

2.5 Beschrijving geplande werken

De geplande werken bestaan uit het slopen van de bestaande bebouwing en het opbreken van de klinkerverharding waarna een nieuwe woonzone zal gerealiseerd worden. Deze woonzone zal bestaan uit een appartementsgebouw en tien woningen. Het appartementsgebouw zal bestaan uit vier appartementen en een kelder. Daarbij wordt het gebouw dus deels gefundeerd door de kelderstructuur en deels door een vorstrib met vloerplaat. Voor de inplanting van de kelder zal een bodemingreep van ca. 350 cm noodzakelijk zijn. De vorstrib zal tot ca. 150cm onder het maaiveld reiken en de vloerplaat die zo goed als de gehele oppervlakte van het gebouw beslaat 30cm. Het eerste appartement op het gelijkvloers zal beschikken over een terras en een tuin, zowel aan de oostgevel als aan de westgevel. De andere appartementen zullen ook over een terras beschikken waarvan het terras van appartement drie zich aan de oostgevel zal bevinden en de terrassen van appartement twee & vier aan de zuidgevel. Op de platte daken van het gebouw wordt voorzien groendaken aan te leggen. Tenslotte zullen 1 septische put van 3000L en twee regenwaterputten van 5000L aangesloten worden aan het appartementsgebouw. De waterputten zullen onder de tuin ten oosten van het gebouw geïnstalleerd worden en de septische put ten westen. Dit impliceert lokale ingrepen tot ca. 175cm. Deze zullen op hun beurt aangesloten worden op de nutsleidingen van de woningen die onder de oprit lopen richting de Doornstraat om daar op het net aangesloten te worden.

De woningen zijn gegroepeerd in twee rijen van 5 woningen en bestaan uit twee verdiepingen. Elke woning wordt voorzien van een kleine voortuin en een iets grotere achtertuin met terras. Enkel woning vijf & zes beschikken over een uitgebreidere tuin. De woningen zullen gefundeerd worden aan de hand van een vorstrib (150cm) en een vloerplaat (30cm). De woningen zullen ook bereikbaar gemaakt worden aan de hand van verharde wandelpaden langsheen de voorgevels van de gebouwen. Aan elke woning zal een regenwaterput van 5000L (H 175cm) aangesloten worden die net voor de voorgevel van elke woning geplaatst zal worden. Er zal ook één grote septische put van 10000L (H 280cm) in verbinding gebracht worden met elke woning. Tenslotte wordt voor het regenwater ook nog een infiltratieput van 2500L (H 170cm) voorzien. Deze laatste zal naast de septische put onder de gemeenschappelijke tuin geplaatst worden. Met uitzondering van deze laatste zullen deze structuren via nutsleidingen onder de tuinen en de oprit aangesloten worden op het net aan de Doornstraat.

Daarnaast zullen vijftien parkeerplaatsen voorzien worden op het projectgebied en in de meest noordwestelijke punt ook een fietsen-/afvalberging. Er wordt ook een verharde oprit voorzien om de parkeerplaatsen vlot te kunnen bereiken. Van deze oprit zal een stukje overbouwd worden door het appartementsgebouw. Ten slotte wordt een gemeenschappelijk tuin voorzien tussen de twee rijen woningen in. Rondom rond het projectgebied en tussen de kleinere tuinen in zullen hagen voorzien worden en aan de grote parkeerzone (P6 tot P15) zal een bomenrij geplaatst worden als buffer tussen de oprit en de achtertuinen van de andere woningen aan de Doornstraat.

Om het licht hellende terrein te egaliseren zal het projectgebied deels opgehoogd worden. Dit met maximaal ca. 85cm in het oosten van het projectgebied.

2.6 Randvoorwaarden

Aangezien het overgrote deel van het projectgebied verhard en/of bebouwd is kan verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem pas gebeuren nadat het terrein is vrijgemaakt. Verder archeologisch onderzoek dient dus te gebeuren in uitgesteld traject.

2.7 Werkwijze

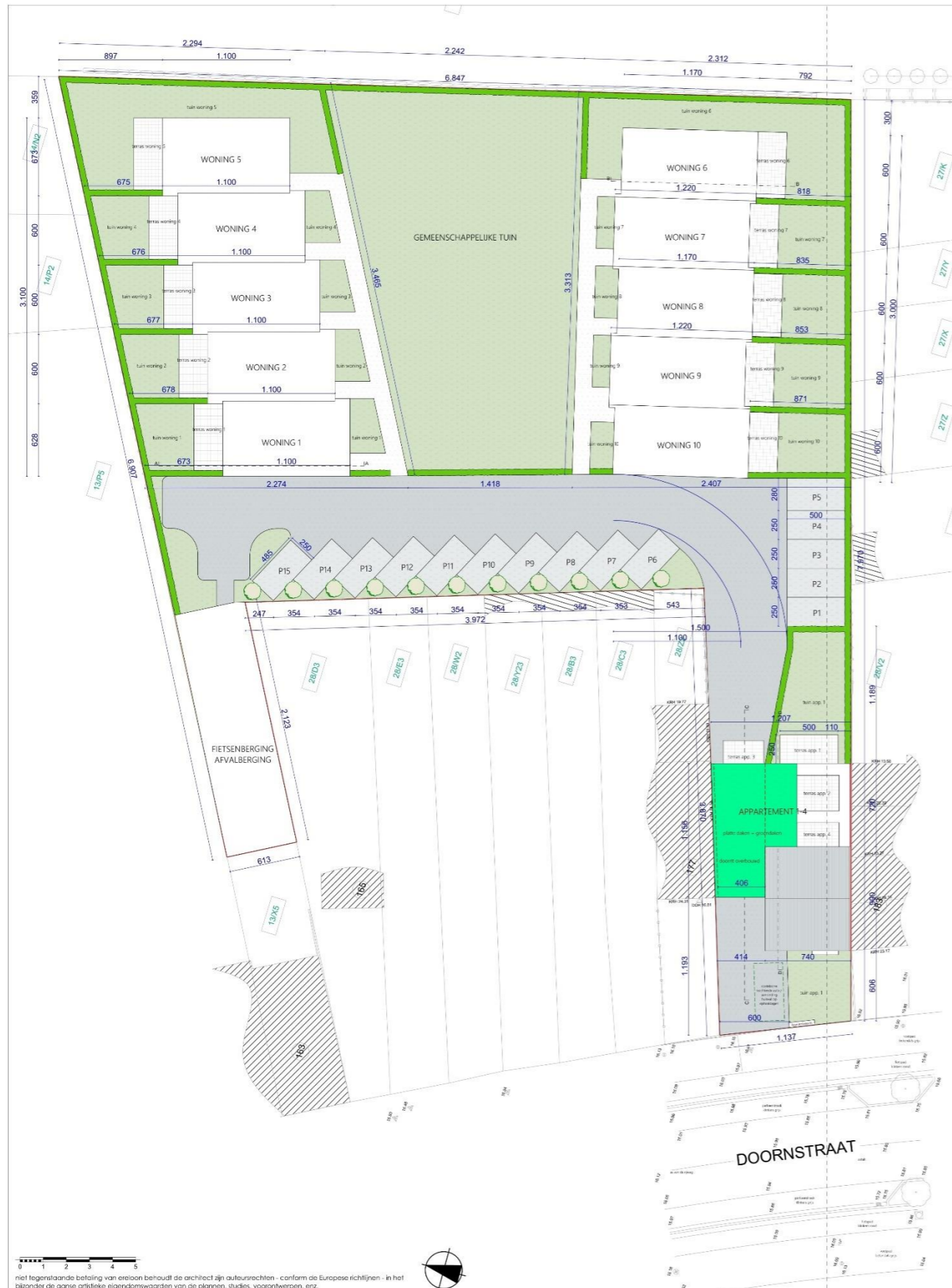
Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen.

Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

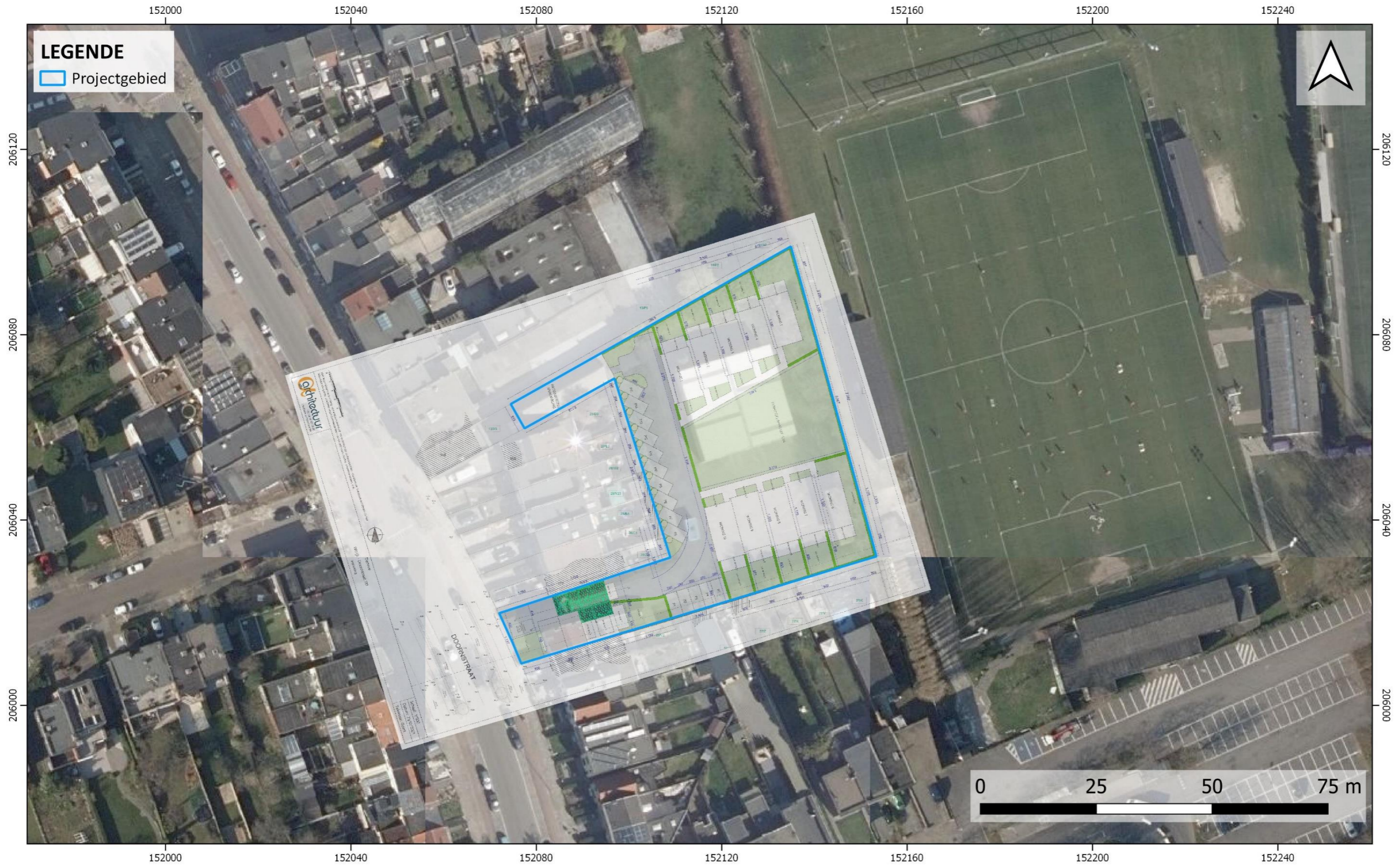
Overzicht geconsulteerde kaarten:

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemtypekaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Bodemgebruiksbestand
 - Gewestplan
- Historische situering:
 - Kaart van Villaret, 1745-1748
 - Kaart van Ferraris, 1777
 - Atlas der Buurtwegen, 1840
 - Kaart van Vandermaelen, 1846-1854
 - Kaart van Popp, 1842-1879
 - Luchtfoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

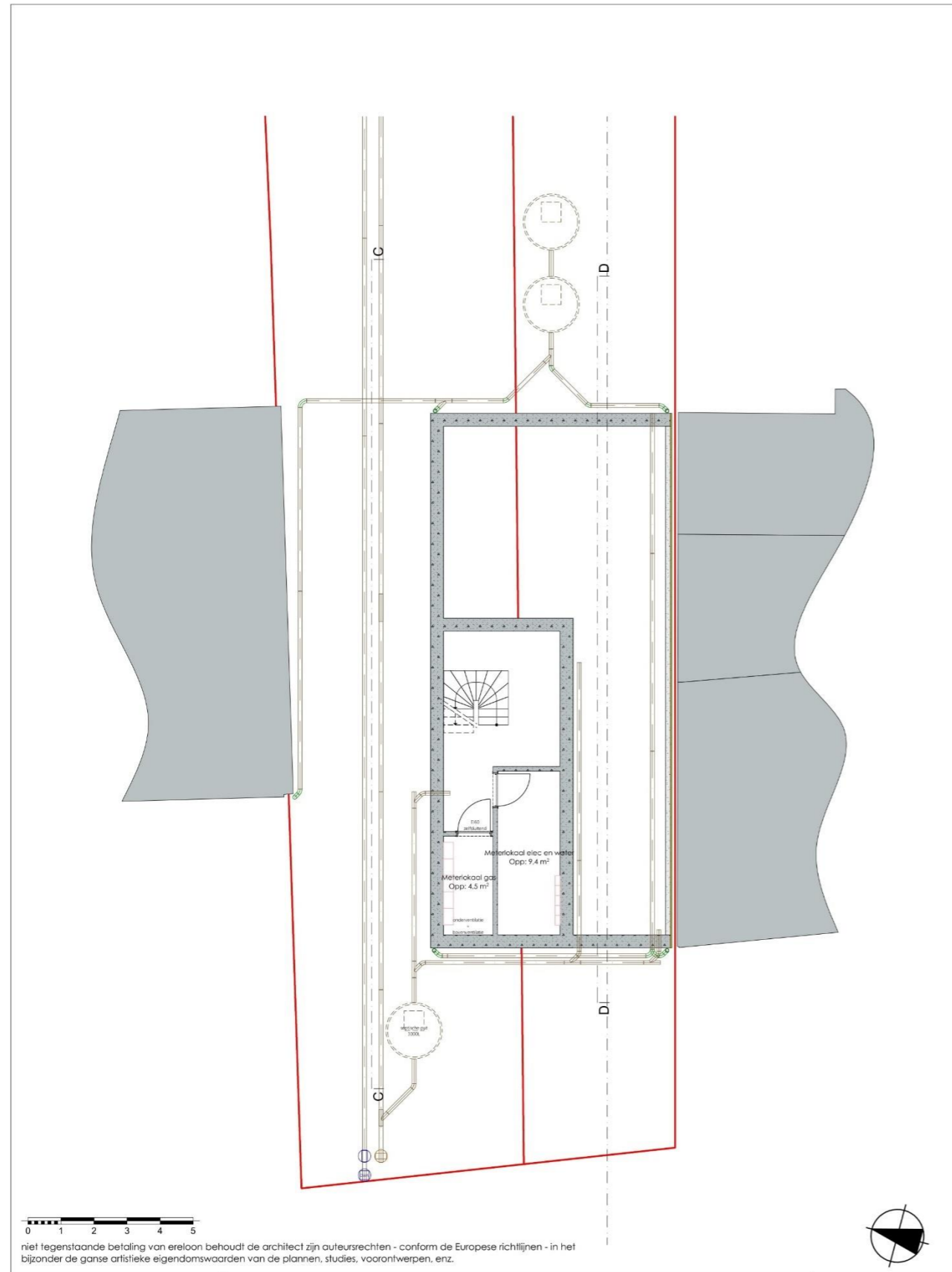
niel tegenstaande betaling van ereloon behoudt de architect zijn auteursrechten - conform de Europese richtlijnen - in het bijzonder de aanse artistieke eisenwaarden van de plannen, studies, voorontwerpen, enz.

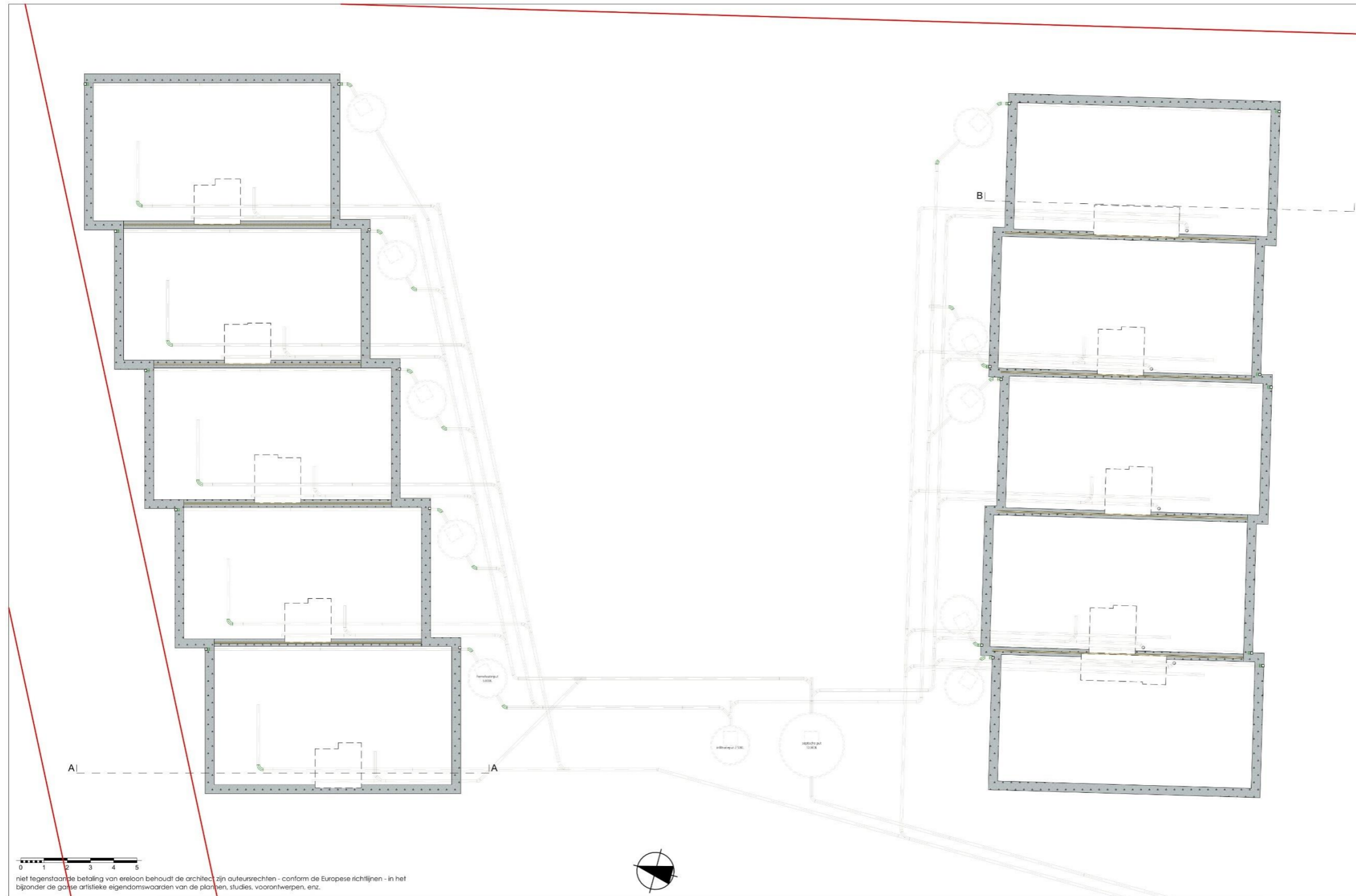

WILRIJK - DOORNSTRAAT

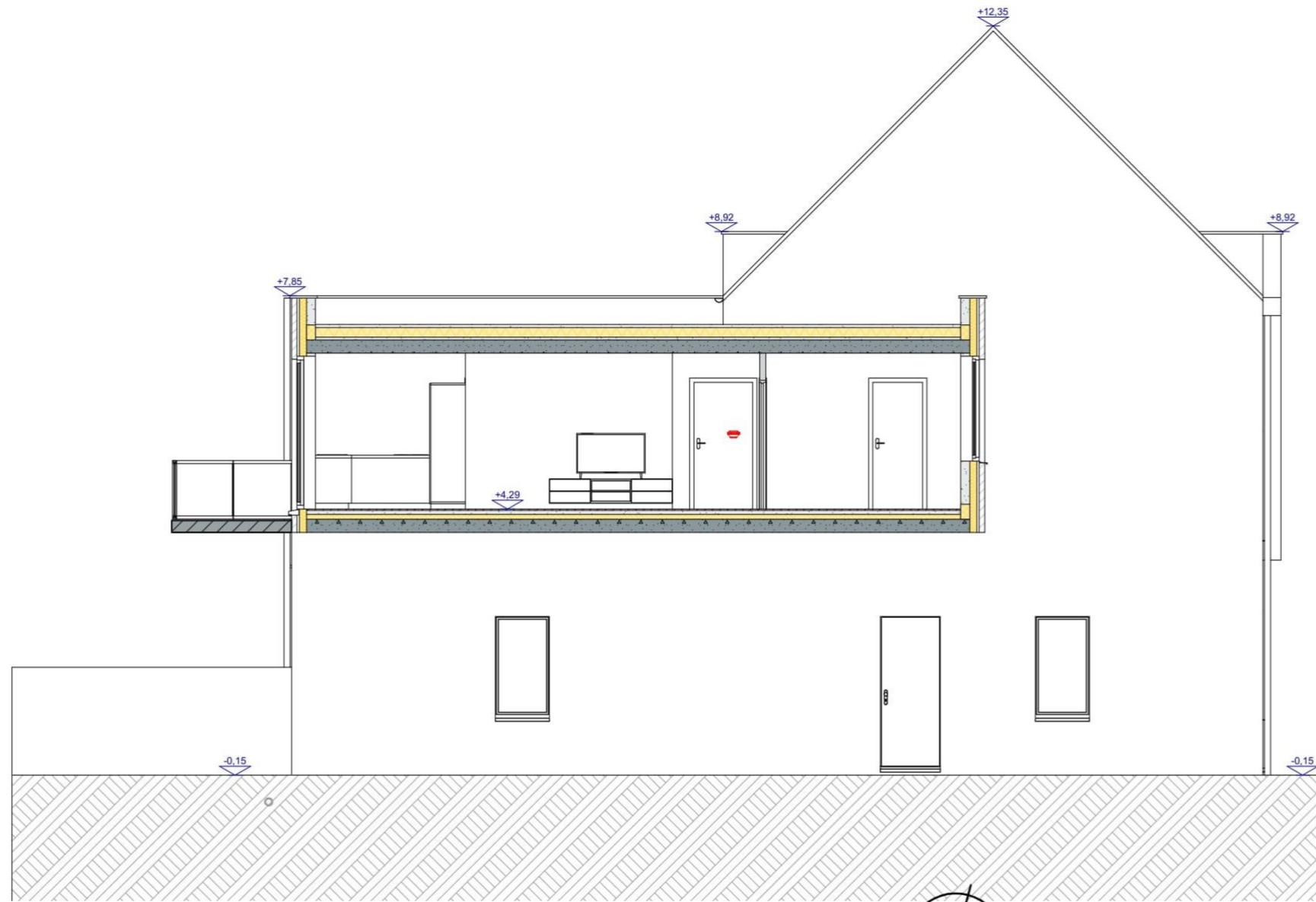
aangemaakt: 17/12/2021
bron: AGIV - QGIS - CRS: Lambert 72

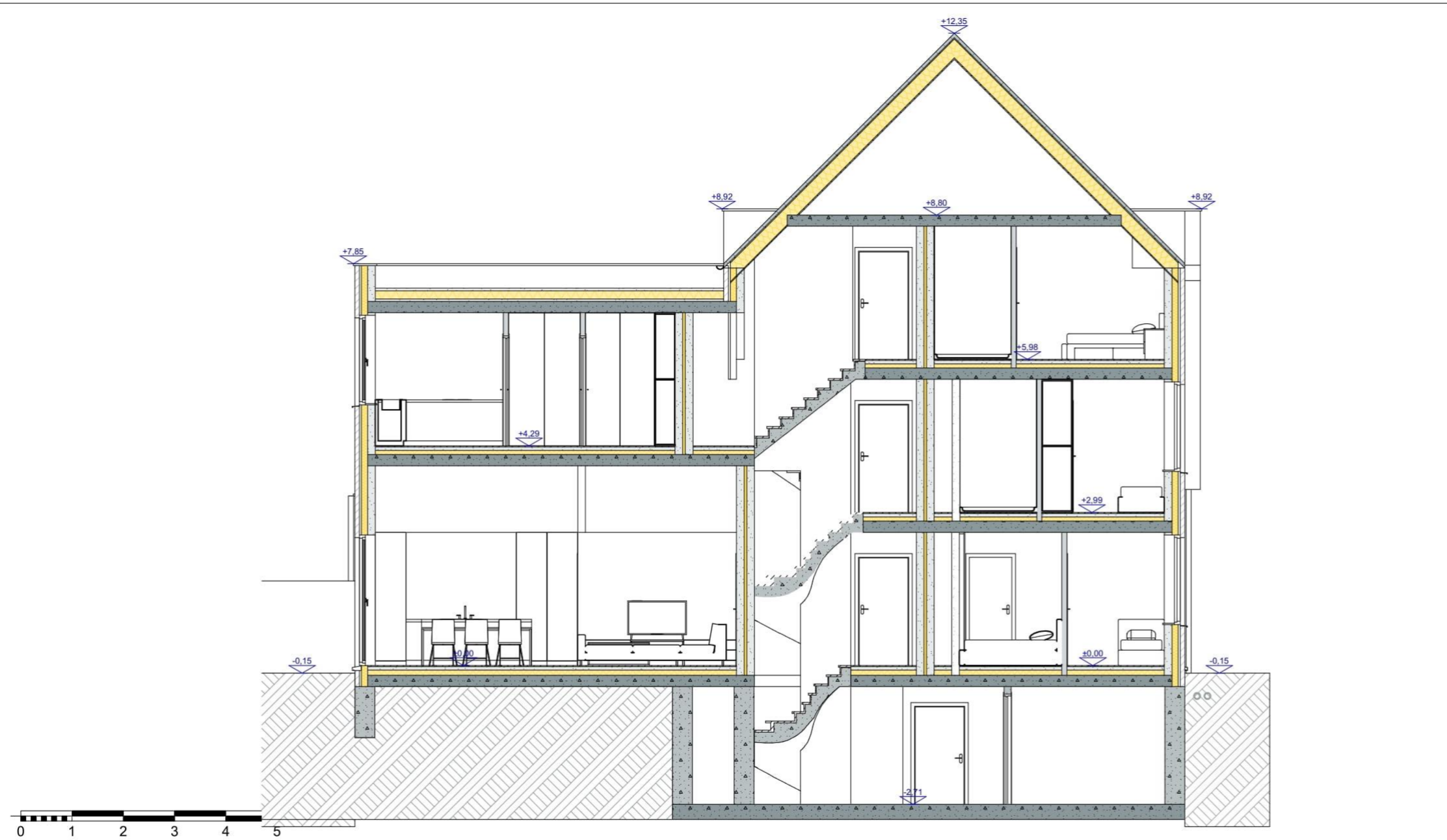

0 1 2 3 4 5
niet tegenstaande betaling van ereloon behoudt de architect zijn auteursrechten - conform de Europese richtlijnen - in het bijzonder de gans artistieke eigendomswaarden van de plannen, studies, voorontwerpen, enz.

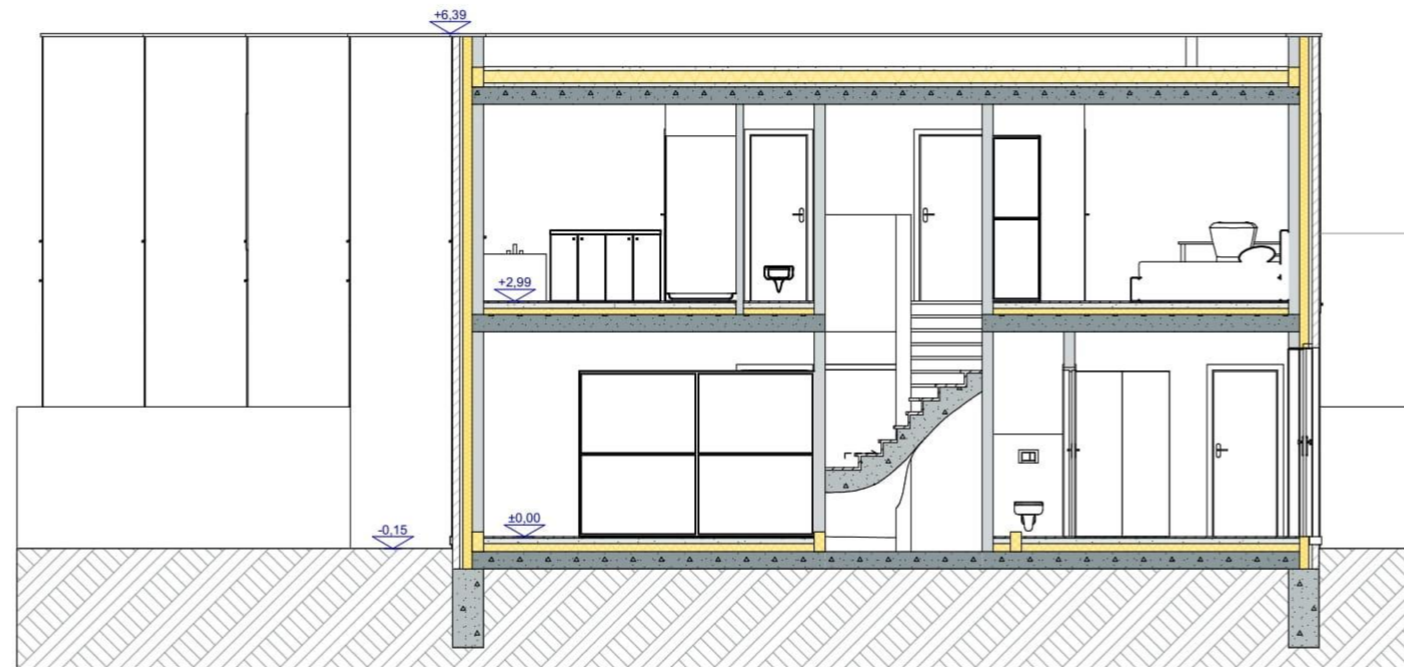

niet tegenstaande betaling van ereloon behoudt de architect zijn auteursrechten - conform de Europese richtlijnen - in het bijzonder de ganse artistieke eigendomswaarden van de plannen, studies, voorontwerpen, enz.

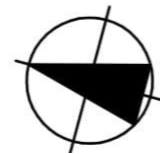

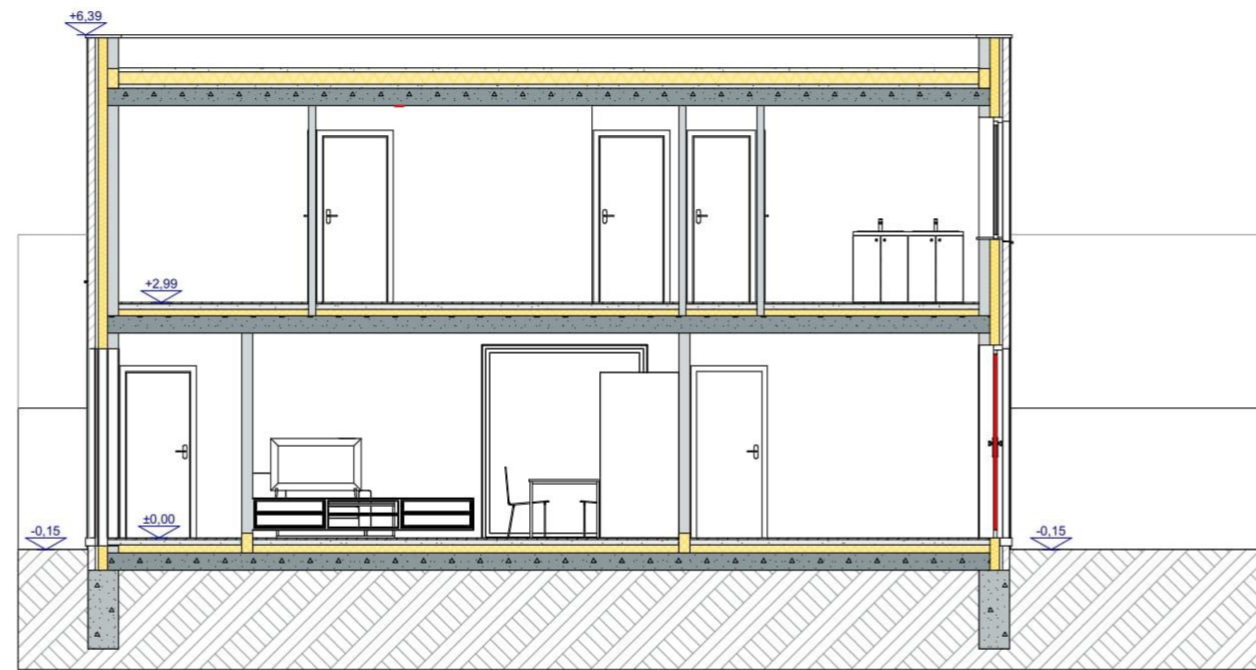

niet tegenstaande betaling van ereloon behoudt de architect zijn auteursrechten - conform de Europese richtlijnen - in het bijzonder de ganse artistieke eigendomswaarden van de plannen, studies, voorontwerpen, enz.

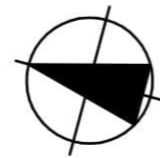

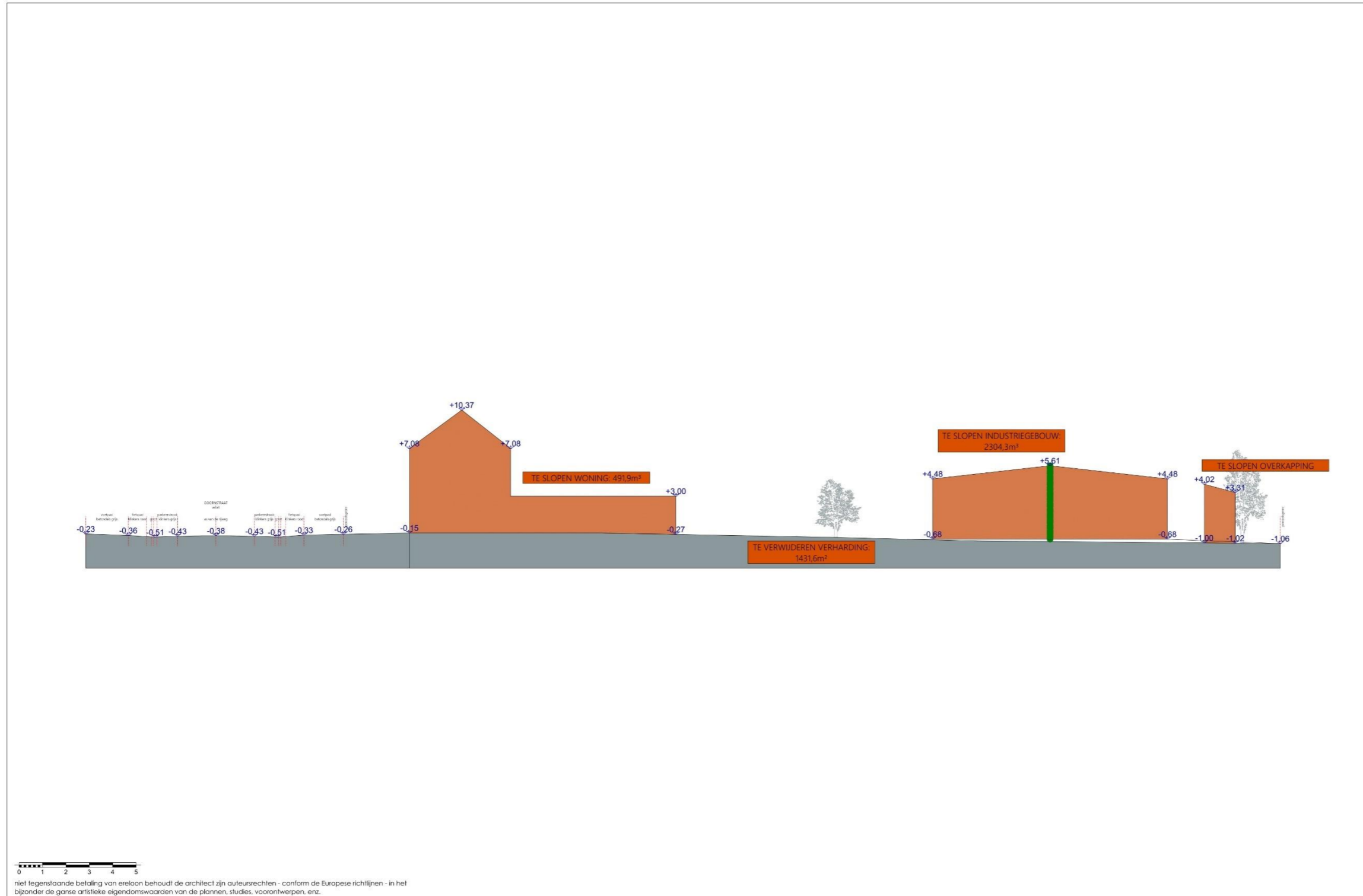
niet tegenstaande betaling van ereloon behoudt de architect zijn auteursrechten - conform de Europese richtlijnen - in het bijzonder de ganse artistieke eigendomswaarden van de plannen, studies, voorontwerpen, enz.

niet tegenstaande betaling van ereloon behoudt de architect zijn auteursrechten - conform de Europese richtlijnen - in het bijzonder de ganse artistieke eigendomswaarden van de plannen, studies, voorontwerpen, enz.

3 Assessmentrapport

3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het terrein omvat vier percelen; behorende tot de stad Wilrijk afdeling 1 sectie C. De volledige oppervlakte van de percelen binnen het projectgebied bedraagt ca. 3412 m².

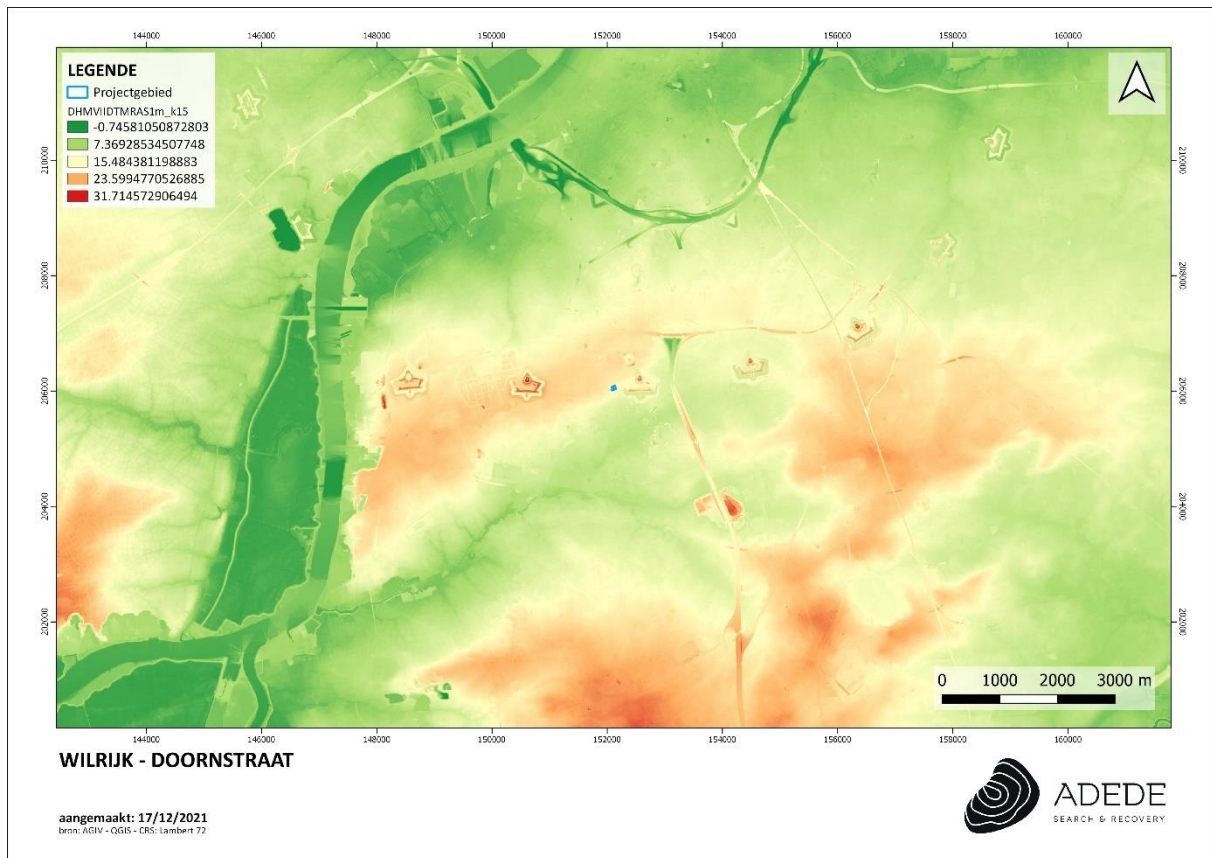
Wilrijk is een deelgemeente van de gemeente Antwerpen en een district van de stad Antwerpen, gelegen in de gelijknamige provincie. Het grenst in het noorden aan Antwerpen, in het noordoosten aan Berchem, in het oosten aan Mortsel en Edegem, in het zuiden aan Aartselaar en in het westen aan Hoboken en Hemiksem. Lange tijd had Wilrijk een landelijk karakter. In de loop van de 20ste eeuw groeide het uiteindelijk uit tot een verstedelijkt gebied en industrie centrum door de aanleg van een industriezone voor kleine en middelgrote ondernemingen, die aangevat werd in 1963-1964.¹

Het projectgebied bevindt zich in de regio van de Boomse Cuesta. Dit is een topografisch hooggelegen gebied ten zuiden van de stad Antwerpen. De steile flanken van deze hoogtes bevinden zich telkens aan de zuidelijke of zuidoostelijke zijde, begrensd door de Schelde of de Rupel. In het noorden tot noordoosten bevinden zich de zwak hellende flanken van de Cuesta. Het hoogste punt van de Cuesta bevindt zich in Reet, op ca. 31 m +TAW.

Naar het noorden van de Cuesta toe bevindt zich het doorbraakdal van Hoboken. Hierachter zal de Cuesta snel terug hoogtes bereiken van 15 tot 20 m +TAW. Het is in deze noordelijke zone van het cuestagebied dat het projectgebied zich bevindt. Ten noorden van Hoboken zal de Cuesta uiteindelijk terug aflopen naar een vlakke topografie. De polders langsheen de flanken van de Schelde, die de Cuesta begrenzen aan oostelijke zijde, zijn slechts een paar honderd meters breed. Er dient wel opgemerkt te worden dat de oorspronkelijke topografie grotendeels gewijzigd is, door sterke ontginning van de aanwezige Boomse klei.

In de omgeving van het plangebied bevinden zich een aantal waterlopen. De meeste daarvan ontspringen op de hogere plateaus van de Cuesta en vloeien richting de beekvallei van de Grote Struisbeek, om nadien uit te wateren in de Schelde. De meest nabijgelegen stroom is de Kleine Struisbeek, gesitueerd op ca. 800 m ten zuidoosten van het plangebied. Deze ontspringt tussen Edegem en Mortsel (ter hoogte van de Fortloop, Terlindenloop en Molenloop) en loopt nadien parallel met de Boomse Cuesta waarop het plangebied zich bevindt in zuidwestelijke richting naar de Grote Struisbeek. Ten noordwesten van het plangebied, op meer dan 2 km afstand, bevindt zich de Hollebeek. Deze ontspringt aan de top van de Cuesta tussen Hemiksem en Hoboken om nadien verder naar het centrum van Hoboken af te vloeien. De beekvallei van de Grote Struisbeek is zeer duidelijk aanwezig in de topografie ten zuiden van Antwerpen.

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed, "Wilrijk", *Inventaris Onroerend Erfgoed*, 2017, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120659>.

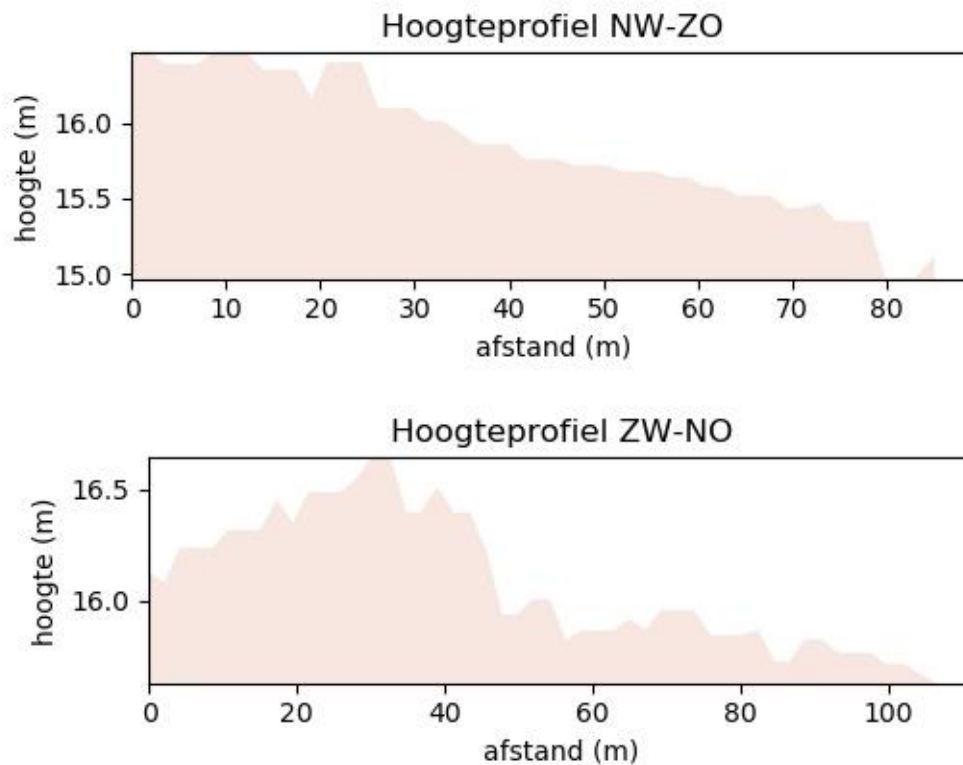

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

Het projectgebied zelf bevindt zich tussen 15 m TAW in het noordwesten en 17 m TAW in het noordwesten waarbij het terrein licht van noordwest naar zuidoost afloopt.

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer. Op deze kaart maakt het projectgebied deel uit van de Formatie van Berchem. De Formatie van Berchem bestaat voornamelijk uit ondiep marien zand. De Formatie van Berchem dagzoomt in het zuiden van de provincie Antwerpen. Verder naar het noorden is de formatie in de ondergrond te vinden als een ongeveer 100 meter dikke laag. De Formatie van Berchem is afgezet in de ondiepe zee die wat tegenwoordig het noorden van België is in het Mioceen bedekte. De belangrijkste lithologie is groenig tot zwartig glauconietrijk fijn zand met een ouderdom van het Laat-Aquitanië (21 miljoen jaar geleden) tot en met het Serravallië (tot 11 miljoen jaar geleden). Er komen kleiige lagen voor en de formatie is rijk aan fossielen van onder andere mollusken.²

² https://nl.wikipedia.org/wiki/Formatie_van_Berchem

Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Op de Quartair geologische kaart staat het projectgebied gekarteerd als type 1.

Bij dit profieltype zijn geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen aanwezig bovenop de Pleistocene sequentie. Dit profieltype is opgebouwd uit volgende lagen:

- Elpw: Dit zijn eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk Vroeg-Holoceen. In het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen bestaan deze afzettingen voornamelijk uit silt (loess) en in de meer noordelijke en centrale delen van Vlaanderen, zijn deze opgebouwd uit zand tot zandleem.
- HQ: hellingsafzettingen van het Quartair

Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

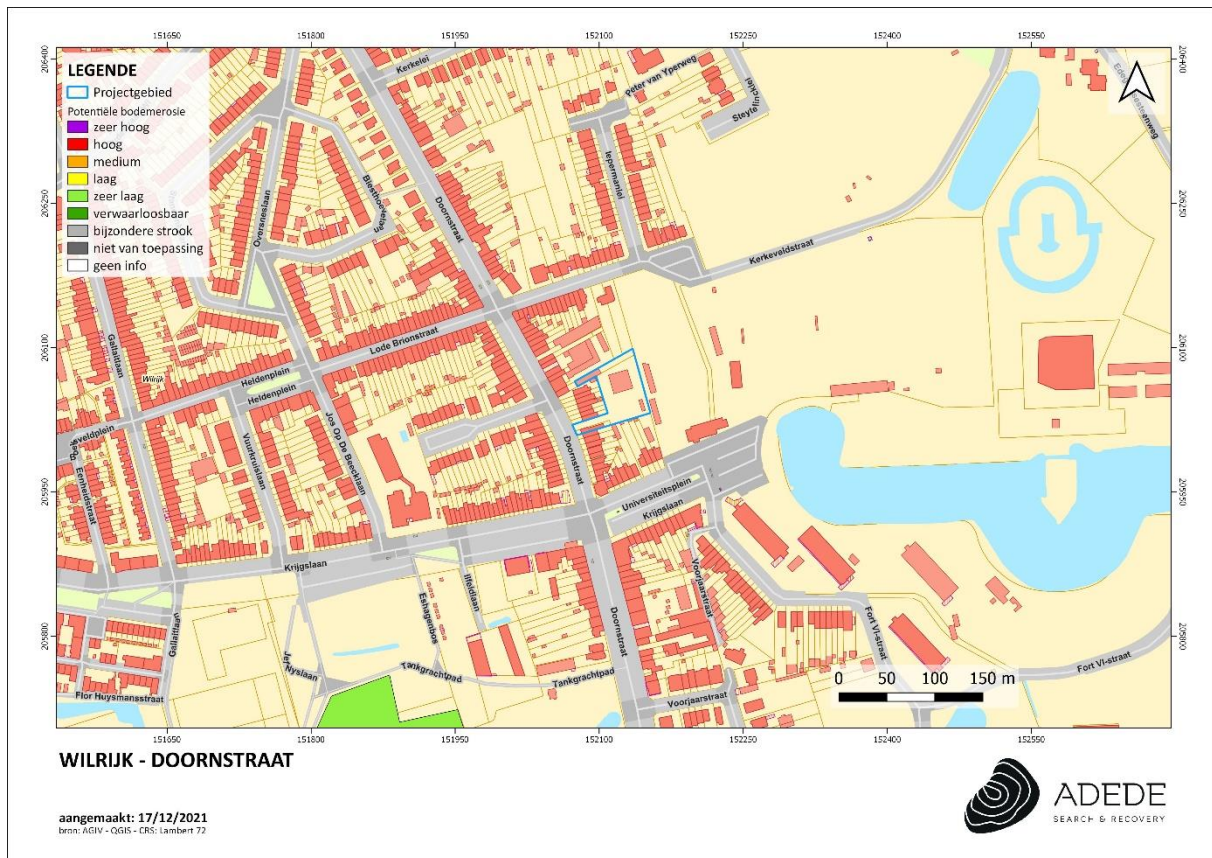
Op de bodemtype kaart staat het gehele projectgebied gekarteerd als type OB. Soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in de bebouwde zone (OB) zijn daar een voorbeeld van.

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

De potentiële bodemerosie per perceel houdt rekening met onder meer het bodemtype, de hellingsgraad en de lengte van de helling van het perceel. Het houdt echter geen rekening met het huidige landgebruik. Op de potentiële bodemerosiekaart is te zien dat de percelen binnen het plangebied niet geïnventariseerd zijn. Een omringend perceel is wel geïnventariseerd als “zeer laag” waardoor het aannemelijk is dat deze erosiegesteldheid ook voor het projectgebied zal gelden.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

Op de erosiegevoeligheidskaart bevindt het projectgebied zich in zeer weinig erosiegevoelig gebied.

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

Om het landgebruik ter hoogte van het onderzoeksgebied na te gaan werd gebruik gemaakt van het Bodemgebruiksbestand, opname 2001. Hierop valt te zien dat het onderzoeksgebied als volgt gekarteerd staat:

- **Andere bebouwing (rood):** Het betreft een gebied waarbij het grootste deel bedekt wordt door structuren. Dit kan gaan over gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene oppervlakten en open bodem (tussen 30% en 80% is verhard).
- **Akkerbouw (wit):** Concreet betreft dit op een bodem die gebruikt wordt in rotatiesystemen waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland.
- **Weiland (geel):** Dit betreft een bodem bedekt met gras, die niet gelegen is in het overstromingsgebied van een rivier.

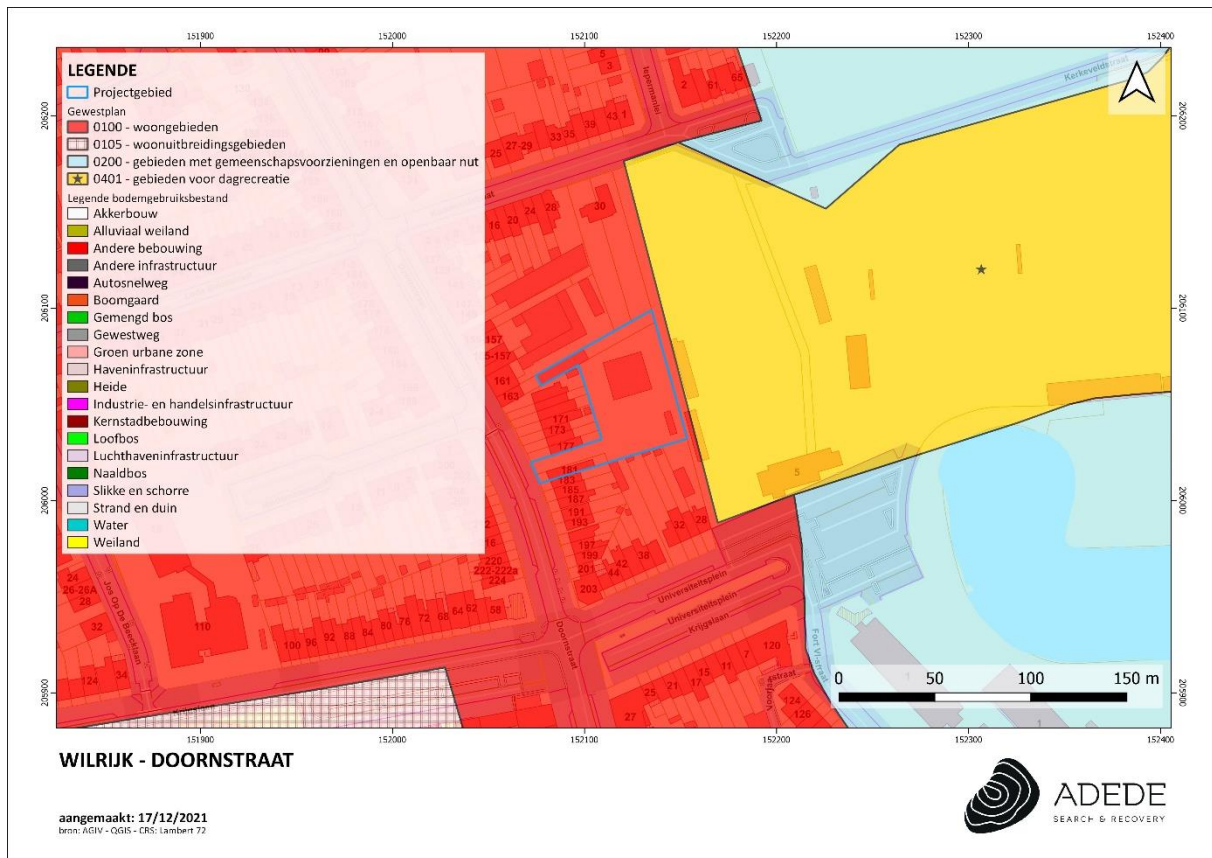

Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodembegebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Op het gewestplan staat het volledige projectgebied gekarteerd als:

- Woongebieden (rood). De woongebieden zijn bestemd voor wonen, alsmede voor handel, dienstverlening, ambacht en kleinbedrijf, voor groene ruimten, voor sociaal-culturele inrichtingen, voor openbare nutsvoorzieningen, voor toeristische voorzieningen en voor agrarische bedrijven. Deze bedrijven, voorzieningen en inrichtingen mogen echter maar worden toegestaan voor zover ze verenigbaar zijn met de onmiddellijke omgeving.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

Deze algemene historische situering is voornamelijk gebaseerd op de inventaris van onroerend erfgoed voor het geografisch thema 'Wilrijk'.³

Over de vroegste bewoning van Wilrijk is weinig met zekerheid geweten. De oudste sporen gaan terug tot de vroege ijzertijd zoals vondsten van een urnenveld aan de Pater De Dekenstraat uitwijzen. Een mogelijke aanwijzing van een nederzetting in de Gallo-Romeinse tijd is de naam *Wilrijk* die afgeleid zou zijn van het Latijnse "Villariacum" of "afhankelijkheid van een villa" (mogelijk Rumst of Kontich); de toponiemen Middelheim en Schoonsel kunnen verwijzen naar de Germaans-middeleeuwse periode. Een eerste vermelding "uulrika" dateert van 1003 in een akte waarin bezittingen van de Gentse Sint-Baafsabdij opgesomd worden. De belangrijkste grondeigenaar in de middeleeuwen was evenwel de Antwerpse Sint-Michielsabdij. Behalve in de periode van de personele unie tussen het Antwerpse en Vlaanderen (1356-1406) waren de hertogen van Brabant vanaf de 12de eeuw tot de 16de eeuw heren van Wilrijk. In 1509 werd de heerlijkheid overgedragen aan de stad Antwerpen die in 1559 van Filips II de hoge, middel en lage heerlijkheid van Wilrijk kocht met inbegrip van de cijzen. Na een korte periode (1613-1620) onder drossaard-generaal Jan van Nevele, kwam Wilrijk in 1626 terug in het bezit van de stad tot ze in 1745 verkocht werd aan de familie Van Schorel, de laatste heren van Wilrijk (1745-1794). De vroegere bestuurlijke verbondenheid van de gemeente met Antwerpen herhaalde zich in de 20ste eeuw door de oprichting van Groot-Antwerpen (1942-1944) en door de fusie (1983).

Vernieling en verwoesting kende Wilrijk tijdens de 16de- en 17de-eeuwse oorlogen, vooral in 1589 toen het dorp werd platgebrand door soldaten uit Bergen-op-Zoom; in 1830 hadden hier gevechten plaats tussen Hollandse troepen en Belgische patriotten. Tijdens de tweede oorlog kwamen 15 mensen om het leven tijdens bombardementen. In 1944-1945 werd Antwerpen en het grondgebied van de randgemeenten getroffen door inslaande V-bommen.

Wilrijk behield zeer lang een landelijk karakter met vrij veel bossen en weiland. Sterk beeldbepalend was de aanleg van de Boomsesteenweg in 1763, een belangrijke verbinding met Antwerpen en Brussel. De aanleg van de Forten VI en VII (1859-1864) en de schansen 11 tot 16 vormde daarentegen een eerste drastische wijziging in het uitzicht van de gemeente. Vanaf 1880 werd het landelijke Wilrijk stilaan een voorstad van Antwerpen met deels residentieel karakter en een reeks afzonderlijke woonkernen.

³ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/13669>

De hoge woningnood veroorzaakt door de Eerste Wereldoorlog, gaf het ontstaan aan talrijke bouwinitiatieven, vooral in het vlak van de eerste sociale woningbouw op het patroon van tuinwijken. Tijdens het interbellum en na de Tweede Wereldoorlog werd de randgemeente door de uitbreiding van de bebouwing en de ontwikkeling van de nijverheid volledig opgenomen in de Antwerpse agglomeratie.

De tamelijk recente ontwikkeling van Wilrijk blijkt ook duidelijk uit het feit dat pas vanaf 1906 nieuwe parochies met kerken uit de tweede helft van de 20ste eeuw ontstonden naast de oude Sint-Bavoparochie. Nu telt het district vijf parochies, elk met eigen kerk. Van de vroeger talrijk aanwezige hoven van plaisantie bleven zes kastelen bewaard: Ieperman, Steytelinck, Valaarloof, Hof ter Beke, Schoonselhof en Klaverblad. De laatst bewaarde resten van de agrarische activiteit lagen voornamelijk in het zuiden (de wijken Neerland en Groenenhoek met als de Boomssteenweg), doch werden stilaan ingenomen door nieuwe woonwijken en het industriepark, dat in het begin van de jaren 1960 aangelegd werd door het gemeentebestuur ter bestrijding van de economische en sociale moeilijkheden.

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 *Kaart van Ferraris (1771 – 1778)*

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia werden de Oostenrijkse Nederlanden gedurende de periode 1771-1778 uitgebreid in kaart gebracht. De eerste plannen voor dit project dateren al van 1751, maar het zou nog tot 1770 duren vooraleer de Keizerin haar fiat gaf aan het project. Het was Joseph-Jean-Francois, graaf de Ferraris (1726-1814) die de leiding van het project in handen kreeg. De Ferraris was een gerenommeerd generaal uit het Oostenrijkse leger, die in Wenen Cartografie studeerde en reeds op jonge leeftijd actief werd in het leger. De 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende teksten. De kaart werd in drievoud gemaakt en het exemplaar dat bedoeld was voor de landvoogd Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Nederlandse Rijksarchief te Den Haag en het Kriegsarchiv te Wenen. De Ferrariskaart had tot doel een militaire kaart te zijn, waarbij de details niet de voornaamste zorg waren, maar eerder de algemene aanduiding van hagen, grachten, rivieren en gebouwstructuren. Daarbij was het van belang dat het gebruik van de kaart zo voor de hand liggend mogelijk was. Daarbij werd overigens geen legende opgesteld, daar alle kaartelementen geacht werden duidelijk te zijn. Pas later werden legenda aan de kaarten toegevoegd.

Op de Ferrariskaart uit 1777 valt het projectgebied volledig binnen akker- en/of weideland. Een voorloper van de Doornstraat en de Lode Brionstraat zijn al aanwezig. Ten noorden is het begin van

de oude dorpskern van Wilrijk te zien. Als we verder kijken naar oudere kaarten lijkt het wel dat er iets mis is met de projectie van deze kaart en dat het projectgebied iets zuidelijker geplaatst moet worden, ter hoogte van de drie gebouwen langs de Doornstraat.

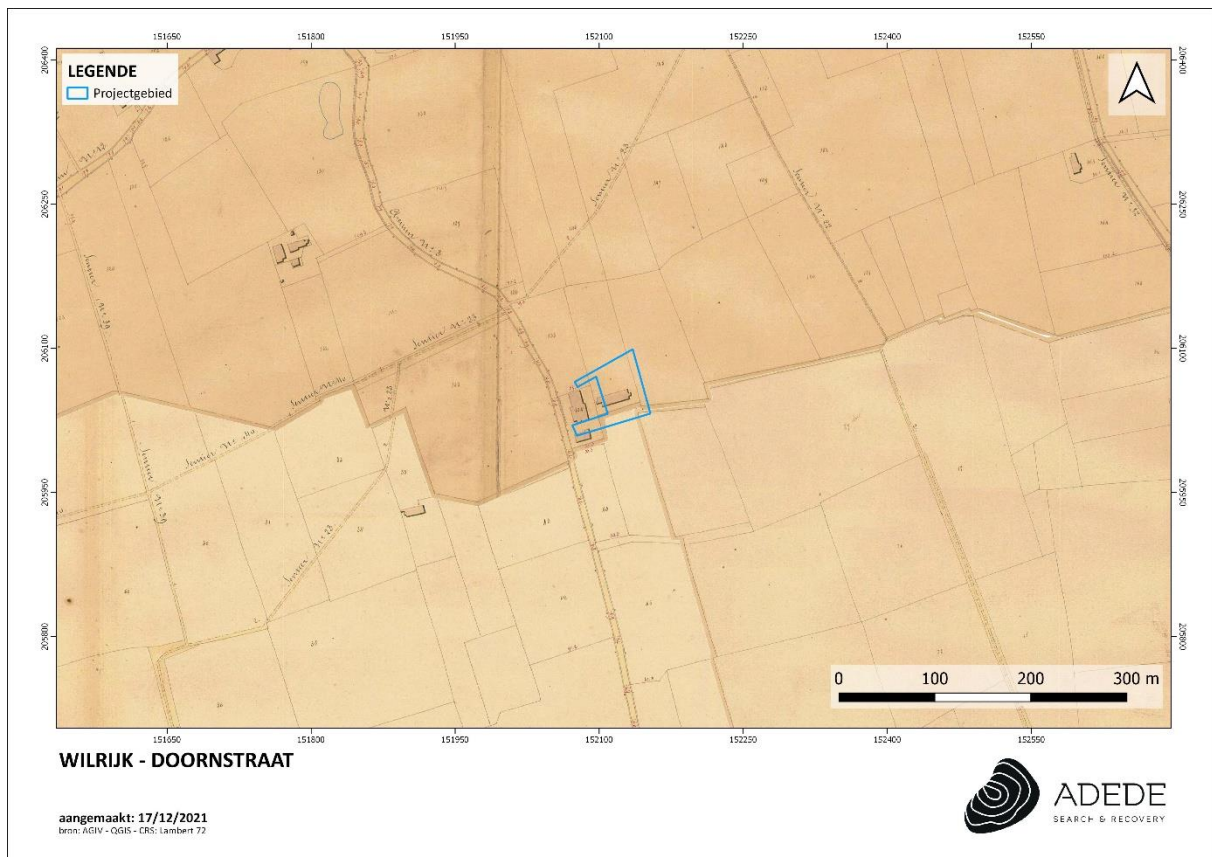
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.2 *Atlas der Buurtwegen (1840)*

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering van de wet van 10 april 1841 met als doel ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Er werd dus een inventarisatie gemaakt van alle 'openbare' wegen en 'private' wegen met openbare erfdiensbaarheid. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). In de periode 1843-1845 werd per toenmalige gemeente een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen. Een atlas is samengesteld uit overzichtsplannen, detailplannen en tabellen. Overzichtsplannen zijn één of meerdere plannen van de betreffende atlasgemeente met aanduiding van de omtrekken van deelgebieden, die genummerd zijn; de nummering van de deelgebieden

verwijst naar het nummer van het detailplan; de schaal waarin de overzichtsplannen zijn opgemaakt is meestal 1/10.000. Detailplannen zijn meestal opgemaakt op kaartschaal 1/2.500; in enkele gevallen zijn ze opgemaakt op een andere schaal, bijvoorbeeld in stedelijke centra en buitengebieden. De tabellen die in de atlasen zijn opgenomen bevatten de wegkarakteristieken, het nummer van de buurtweg, de lengte, de oppervlakte, tabellen van de eigenaars van de aangelande percelen en tabellen van grondinname.

Het projectgebied komt op de Atlas der Buurtwegen min of meer overeen met de perceelnummers 134, 135 en twee ongenummerde percelen. Ook op deze kaart zijn de Doornstraat (Chemin nr. 3) en de Lode Brionstraat (Sentier nr. 23). Het projectgebied zelf valt zo goed als samen met een gebouwcomplex bestaande uit drie gebouwen.

Figuur 12. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.3 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

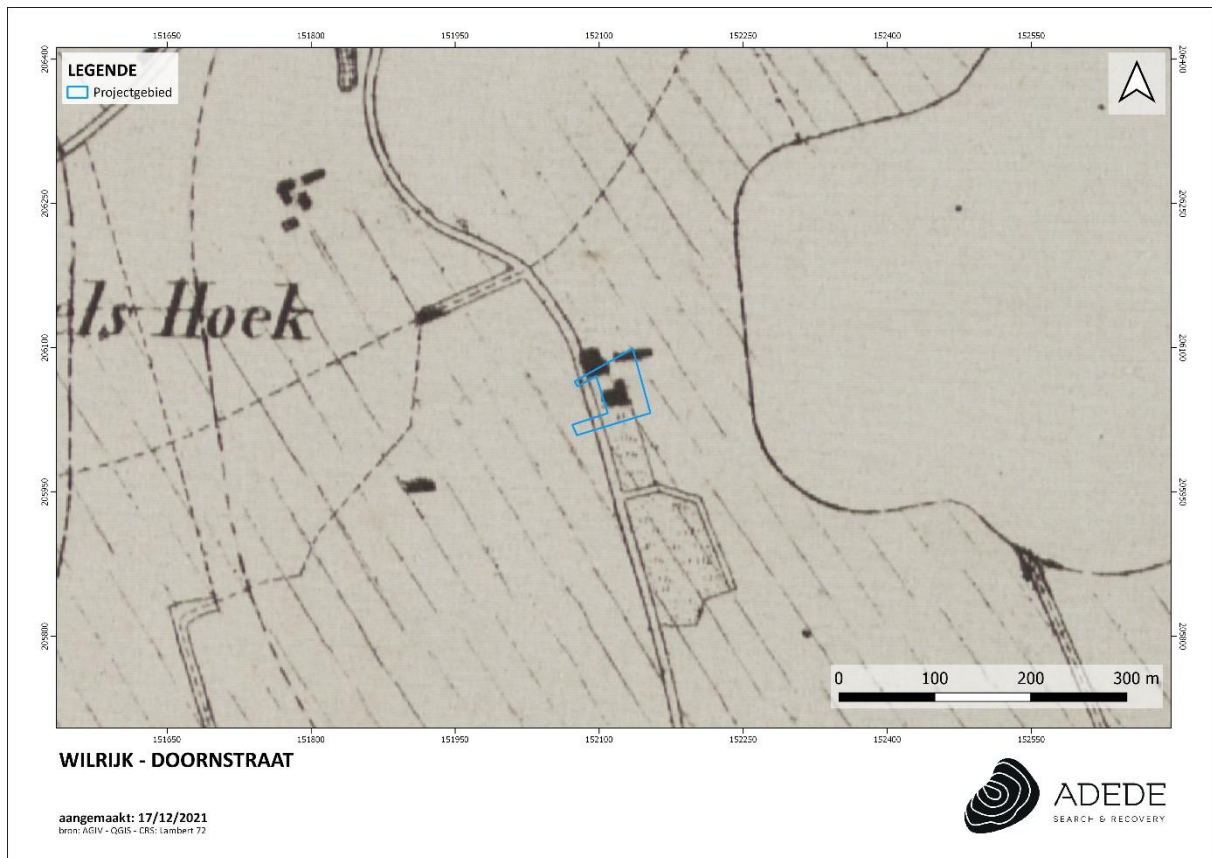
Philip Vandermaelen (1795-1869) was een autodidact cartograaf die vanwege zijn eerdere verwezenlijkingen op vlak van cartografie vanaf 1831 nauw samenwerkte met de overheid. Kort na de Belgische onafhankelijkheid richtte hij het 'Etablissement Géographique' op, een instituut dat tot 1880 zou bestaan en naast een uitgeverij van kaarten en geografische werken, ook een museum en opleidingscentrum voor cartografen was.⁴ Aanvankelijk was zijn opdracht het karteren van de grenzen op basis waarvan de onderhandelingen gevoerd werden tussen België en Holland. Hij maakte van zijn bevoorrechte positie bij de overheid gebruik om de hand te leggen op de handgeschreven plannen van de gemeentelijke kadasters en verwierf ook de bestaande triangulaties. Daar hij kon beschikken over een schare goed opgeleide topografen, die hij overal ten lande uitstuurde om opmetingen te gaan doen, beschikte hij al snel over alle informatie om een nieuwe topografische kaart van het jonge België te maken. Een eerste kaart op schaal 1:80.000 in 25 folio's werd voltooid in 1853, terwijl de 250 folio's van de kaart op schaal 1:20.000 verschenen tussen 1846 en 1854.⁵

Op de kaart van Vandermaelen is bovenstaande situatie zo goed als ongewijzigd, met uitzondering van de aanleg van het Fort VI net ten oosten van het projectgebied.⁶ De bebouwing binnen het projectgebied is nog steeds aanwezig.

⁴ L. Wellens-De Donder, *Philippe Vandermaelen, 1795-1869* (Brussel, 1969).

⁵ C. Lemoine-Isabeau, *La carte de Belgique et l'institut Cartographique Militaire (Dépot de la Guerre), 1830-1914* (Brussel, 1988).

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/97909>

Figuur 13. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

3.3.2.4 Kaart van Popp (1842 – 1879)

De Popp-kaarten zijn een verzameling kadasterkaarten die in de 19de eeuw werden uitgegeven door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp (1805-1879). In 1827 werd Popp benoemd tot controleur van het kadaster in Brugge. Na de Belgische onafhankelijkheid kreeg Popp, in navolging van Philip Vandermaelen, de goedkeuring van de overheid om de Belgische kadasterplannen in de handel te brengen. De kadasterkaarten van Popp zijn dus in feite een gecommmercialiseerde versie van het toenmalige kadaster van België en bevatten zodoende veel gegevens over perceelsindeling. Bijkomende informatie bij de kaarten werd uitgegeven in bijgaande leggers. Popp overleed voor hij zijn volledige kadastrale atlas kon afwerken. Zijn weduwe vervulde nog de plannen voor de provincie Luik, maar voor sommige gebieden beschikken we niet over een kadastrale kaart van Popp.⁷

⁷ Vrielinck, *Grootse plannen. De kadastrale Atlas van België van P.C. Popp: genese en datering (1840-1880)* (Amsterdam, 2018).

De inplanting van de wegen en de perceelindeling op de Popp-kaart uit 1842-1879 komen bijna volledig overeen met de Atlas der Buurtwegen. Het projectgebied valt nu binnen de percelen 13, 14, en 27. Alsook een gearceerd perceel dat bebouwing aanduidt. In de omgeving is nog het fort aanwezig en zijn de meeste percelen nog steeds onbebouwd.

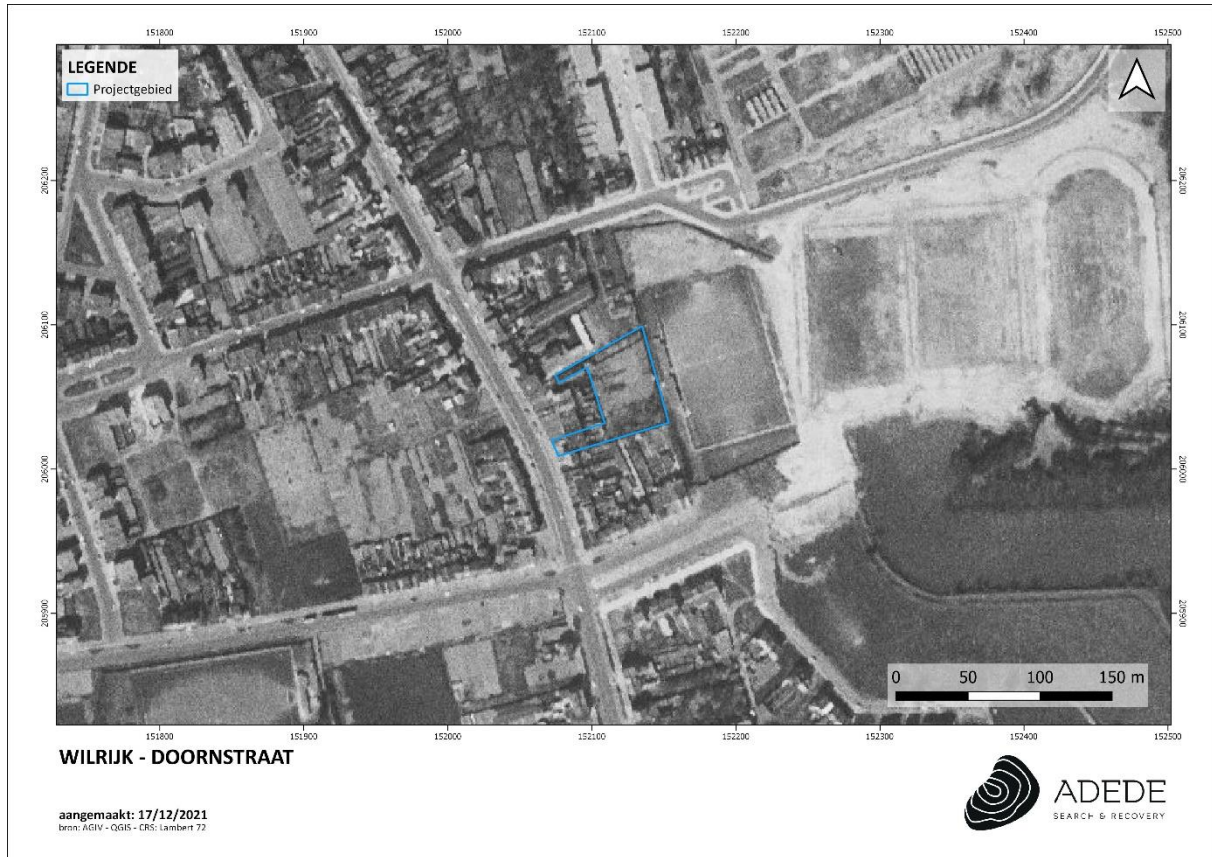
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.3 Luchtfoto's

3.3.3.1 Luchtfoto 1971

Op de luchtfoto van 1971 is in en rond het projectgebied veel veranderd. Het Fort VI is deels afgebouwd en heeft plaats gemaakt voor sportterreinen die tot aan de oostelijke grens van het projectgebied reiken. Rond het projectgebied, voornamelijk aan de Doornstraat, is veel bebouwing bijgekomen waardoor de omgeving een stedelijk karakter vertoont. Het projectgebied zelf lijkt nu onbebouwd met als uitzondering de smalle strook aan de Doornstraat. Dit in tegenstelling met wat op de historische kaarten te zien was. De gebouwen werden naar alle waarschijnlijkheid gesloopt tijdens het aanleggen van het Fort of later bij de bouw van de rijwoningen. Verder is er door de lage

resolutie van de orthofoto moeilijk te zien hoe het projectgebied er uitziet. Er lijkt nog geen sprake te zijn van het bedrijfsgebouw.

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.

3.3.3.2 Luchtfoto 1979-1990

Op luchtfoto van 1990 is bovenstaande zo goed als ongewijzigd, zij het met meer bebouwing langs het wegennet in de omgeving van het projectgebied. Het is nu ook duidelijker te zien dat enkel de strook van het projectgebied aan de Doornstraat bebouwd is. De rest van het projectgebied is onbebouwd en onverhard.

Figuur 16. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.

3.3.3.1 Luchtfoto 2000-2003

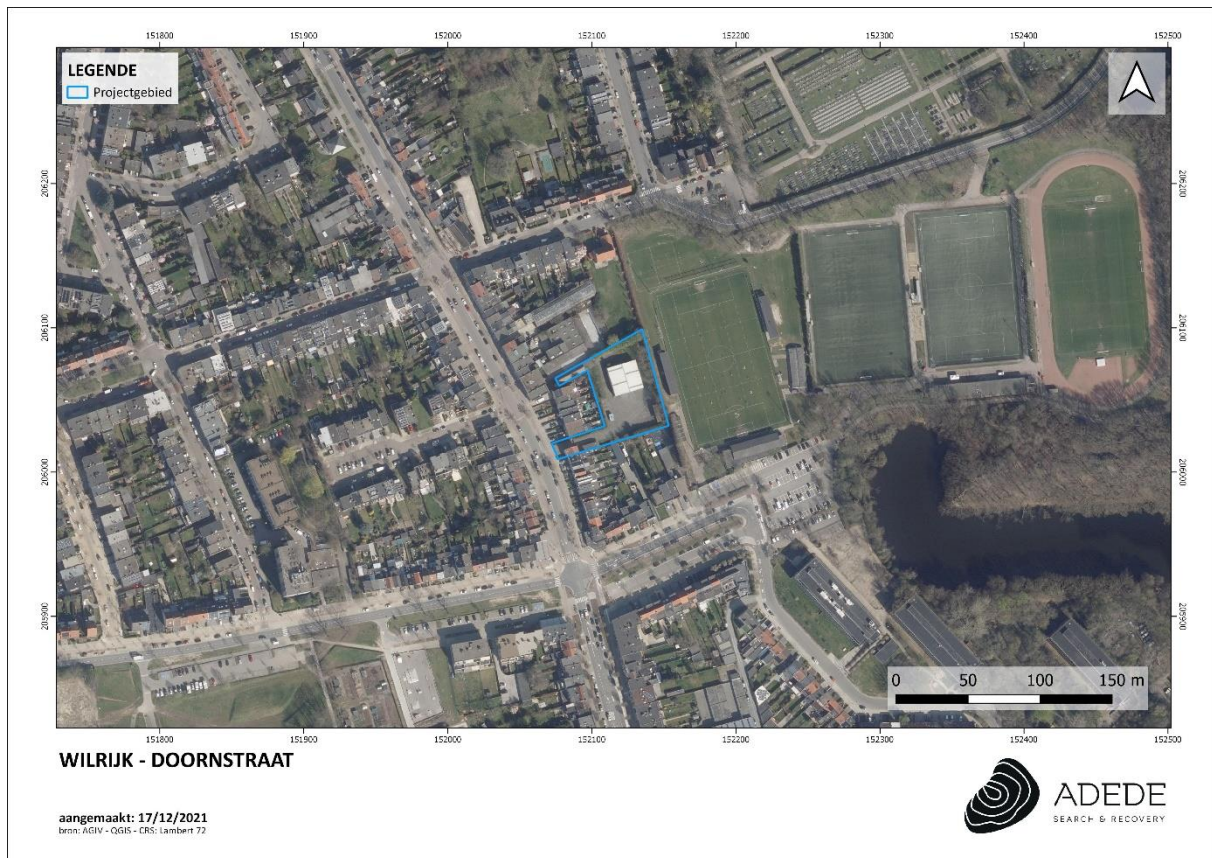
Op onderstaande foto is de bouw van het bedrijfsgebouw een feit. Ook de oprit met parking, de kleinere loods in het noordwestelijke deel van het projectgebied en het afdak (bedoeld als fietsenstalling?) in de zuidoostelijke punt zijn aanwezig. Enkel de hedendaagse verharding ten oosten van het bedrijfsgebouw is er nog niet.

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2000-2003.

3.3.3.1 Meest recente luchtfoto

Op de meest recente foto hebben we te maken met de hedendaagse situatie. De enige verandering ten opzichte van vorige foto is de smalle verharde strook aan de westgevel van het bedrijfsgebouw die de al bestaande parking iets vergroot. Concluderend kunnen we stellen dat de bebouwing en verharding van de 20ste eeuw een zekere impact gehad kunnen hebben op het bodemarchief aldaar. Dit bodemarchief kan resten bevatten van de bebouwing vastgesteld op de hierboven besproken historische kaarten.

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de meest recente luchtfoto.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

3.4.1 Archeologische nota's en onderzoek in de omgeving

- Voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen voor de ontwikkeling van enkele percelen aan de Krijgslaan en de Gallaitlaan te Wilrijk werd door RAAP België een bureaustudie en landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd. Zij concludeerden dat er een verhoogde kans is op het aantreffen van vondsten uit zowel de tijd van jager-verzamelaars als grondsporen uit jongere periodes. Verder onderzoek met ingreep in de bodem werd geadviseerd in het noordelijk en centraal gedeelte van het gebied in de vorm van een proefsleuven onderzoek. Dit onderzoek wees op de aanwezigheid van een goed geconserveerde bewoningssite uit de metaaltijden, het hoog wetenschappelijk potentieel ervan en het destructieve karakter van de geplande werkzaamheden erop.

Daarom werd verder archeologisch onderzoek noodzakelijk geacht. Voor een afgebakende zone binnen het projectgebied werd er dan ook een archeologische opgraving geadviseerd.⁸

- Voor een projectgebied gelegen aan de Drie Eiken te Wilrijk, werd door All-Archeo bvba een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd. Zij concludeerden dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Verder onderzoek werd aangeraden.⁹
- J. Verrijckt bvba voerde aan de Edegemsesteenweg te Wilrijk een landschappelijk bodemonderzoek, een verkennend archeologisch booronderzoek en een proefsleuvenonderzoek uit. Het bureauonderzoek van All-Archeo bvba toonde namelijk aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Hierbij werden 56 sporen aangetroffen. Het betreft onder andere paalkuilen, kuilen, greppels en enkele zeer omvangrijke kuilen. Mogelijk is er sprake van één of meerdere bewoningskernen met de benodigde randstructuren zoals voorraadkuilen, afvalkuilen en mogelijk ambachtelijke activiteiten. Op basis van de aangetroffen vondsten zal het merendeel van de sporen in de metaaltijden te dateren zijn. Mogelijk zijn meerdere periodes uit de metaaltijden vertegenwoordigd. Op basis van de vulling van de sporen zijn er vermoedelijk ook recentere periodes aanwezig (romeins, middeleeuws of recenter). Een archeologisch onderzoek, met name een vlakdekkende opgraving, over de gehele oppervlakte van het plangebied is noodzakelijk geacht.¹⁰

3.4.2 CAI Indicatoren

Binnen de grenzen van het projectgebied zelf werd tot op heden geen archeologische vaststellingen gedaan. In de nabije omgeving werden in het verleden wel enkele archeologische sites aangetroffen en onderzocht. Hieronder volgt een opsomming van de vondsten die het dichtst bij het projectgebied gelegen zijn.

Aan de hand van de besproken gekende archeologische vindplaatsen mag geconcludeerd worden dat het projectgebied binnen een zone ligt met een hoog archeologisch potentieel. In totaal is er één plaats rondom het projectgebied binnen een radius van 1km gekend waar steentijdvondsten zijn vastgesteld (het goed hier om een neolithische vondst). Sterker vertegenwoordigd zijn de metaaltijden waarvoor zes vindplaatsen gekend zijn (grotendeels ijzertijd en één Romeinse tijd). De middeleeuwse periode is met 5 locaties ook goed vertegenwoordigd in de omgeving. De nieuwe en

⁸ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/9262>

⁹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/8155>

¹⁰ <https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/10267>; <https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/10267>

nieuwste tijden zijn met 10 attestaties het meest aanwezig. Deze laatste zijn echter wel voornamelijk het gevolg van cartografische- en/of erfgoed studies van Wilrijk.

In de tabel hieronder wordt een niet-exhaustieve lijst weergegeven van de CAI-locaties in de buurt van het projectgebied.

CAI-melding	Locatie	Datering	Beschrijving
366019 ¹¹ Toevalsvondsten & erfgoedonderzoek	260m O	Romeinse tijd	Waterputten: 2 boomstamwaterputten; in 1 ervan scherven die mogelijk Romeins zijn.
163743 ¹² Archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem	400m O	Nieuwe tijd	Bakstenen muren: de gebouwen werden ten laatste in de eerste helft van de 18de eeuw afgebroken.
366087 ¹³ Historische & cartografische studie	250m O	19 ^{de} eeuw	Fort: de fortengordel werd gerealiseerd tussen 1859 en 1864.
98277 ¹⁴ Archeologische opgravingen	400m O	Metaaltijden	De grote amorfe kuilen in het lagergelegen deel van het terrein zijn door de opgravers als extractiekuilen uit de metaaltijden gedetermineerd, dit op basis van de aanwezigheid van handgevormd aardewerk. Toch bevatten sommige kuilen ook volmiddeleeuwse scherven zodat een datering in de volle middeleeuwen niet uit te sluiten is. Nog in het lagergelegen deel bevond zich een tweefasige waterput. In de hoger gelegen zone zijn een aantal spiekers opgetekend (vier- tot achtposten) waarvan de datering niet altijd duidelijk was.

¹¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Fort VI straat I [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/366019> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

¹² Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Fort VI [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/163743> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

¹³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Fort 6 [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/366087> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

¹⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Bloemenveld [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/982777> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

		Volle middeleeuwen	Het volmiddeleeuwse erf bestond uit een bootvormige huisplattegrond en een boomstamwaterput.
104782¹⁵ Erfgoedonderzoek	550m NO	17 ^{de} eeuw	Pastorie
104783¹⁶ Erfgoedonderzoek	570m NO	Volle middeleeuwen	Sint Bavokerk: vermoedelijk een stenen kerkje in de 11de-12de eeuw ter vervanging van een houten voorganger.
104784¹⁷ Erfgoedonderzoek	580m NO	16 ^{de} eeuw	Kasteel Steytelinck
366141¹⁸ Cartografische studie	600m NO	18 ^{de} eeuw	Oude dorpskern
104781¹⁹ Erfgoedonderzoek	460m NW	Late middeleeuwen	Hoeve Ieperman: later een hof van plaisantie; in 1397 in het bezit van Peter Van Ypre
152707²⁰ Archeologische opgravingen	600m NW	Late middeleeuwen 16 ^{de} eeuw	Waterput en brede greppel Spoor van een 16de -eeuwse poel die echter in de 19de eeuw werd opgeschoond. Funderingen van de Heilige Kruis- en Bloedkapel.
366141²¹ Cartografische studie	600m NW	18 ^{de} eeuw	Oude dorpskern
105002²² Archeologische opgravingen	700m NW	Neolithicum Vroege ijzertijd	Pijlpunt met steel en weerhaakjes In 6 gevallen mag zeker gesproken worden over

¹⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Sint-Bavostraat 16 [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/104782> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

¹⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Sint-Bavokerk [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/104783> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

¹⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Steytelinck [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/104784> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

¹⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Wilrijk 3 [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/366141> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

¹⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Ieperman [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/104781> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

²⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: De Bist (A 275, A281, Wilrijk districtshuis) [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/152707> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

²¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Wilrijk 3 [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/366141> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

²² Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Pater de Dekenstraat I [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/105002> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

			een graf, 2 andere gevallen lijken eerder een afvalkuil te zijn.
101032²³ Archeologische opgravingen	750m NW	Vroege ijzertijd	Grotendeels vernielde urn met crematieresten. 2 graven met verbrand bot, en in slechts 1 van de 2 graven ceramiek gevonden.
		Nieuwe tijd	Kuilen
220112²⁴ Archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem	970m NW	17 ^{de} eeuw	Ondiep bewaarde gracht
210563²⁵ Veldkartering & archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem	600m Z	IJzertijd	Enkele sporen die op basis van ceramiek mogelijk in deze periode kunnen gedateerd worden.
		Nieuwe tijd	Verskillende sporen die gedateerd kunnen worden in de postmiddeleeuwse periode.
981055²⁶ Proefsleuven	350m ZW	IJzertijd	Oost-west georiënteerd, eenschepig hoofdgebouw met rondom nog meerdere individuele paalsporen. Meer ten zuiden een vijfpostenspieker. Het erf wordt ten zuiden afgebakende door een erfgreppel. In een aantal sporen werden scherven handgevormd aardewerk aangetroffen die te dateren zijn in de (late) ijzertijd.
		Middeleeuwen	Geïsoleerde laat- of postmiddeleeuwse kuil in het zuidoosten van het terrein, gedateerd op basis van een scherf oxiderend gebakken

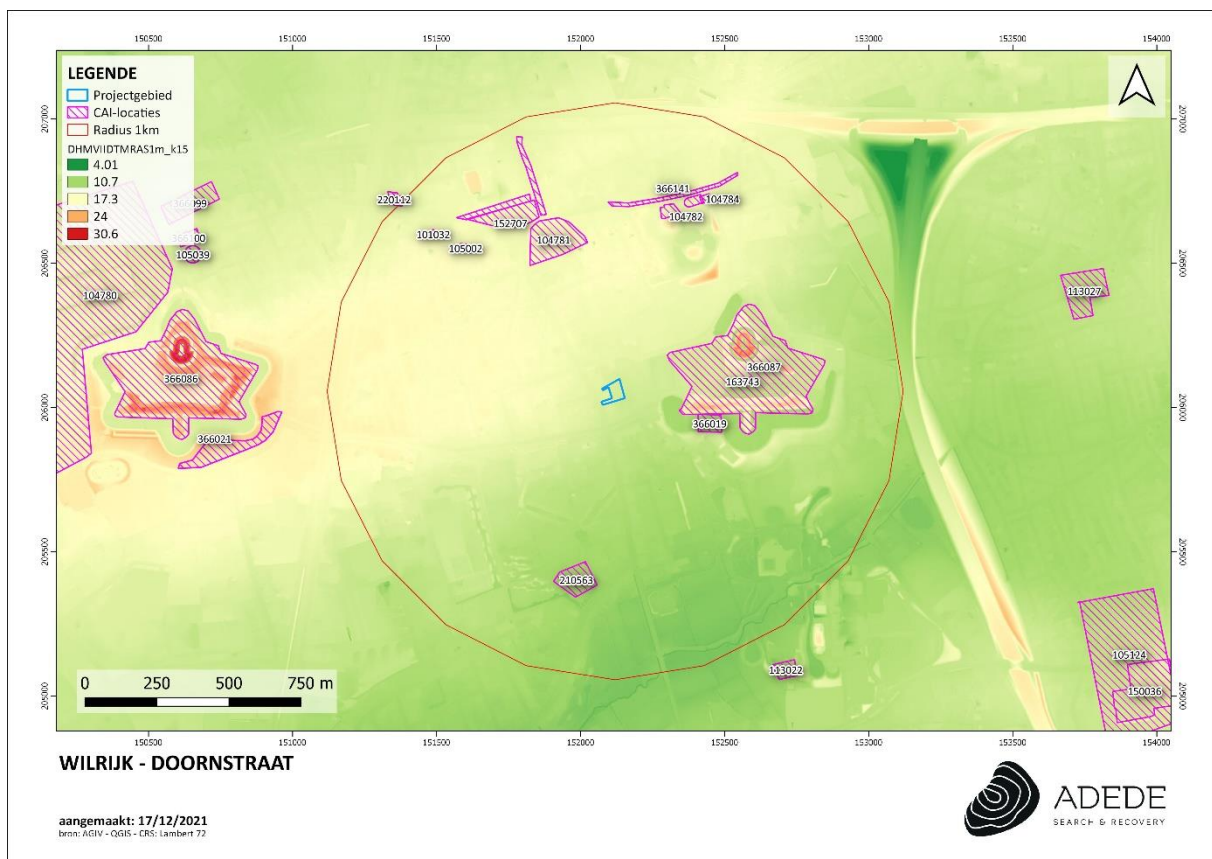
²³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Vuurmolenstraat I [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/101032> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

²⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Kleine Steenweg 66-68 [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/220112> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

²⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Doornstraat [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/210563> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

²⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Krijgslaan Wilrijk [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/981055> (Geraadpleegd op 17-12-2021)

		<p>Nieuwe tijd</p>	<p>aardewerk met loodglazuur; Grachtstructuur in het noorden van het terrein die ten vroegste in de 14de eeuw te dateren is op basis van de aanwezigheid van een scherp steengoed.</p> <p>In het noorden van het terrein komt een aantal 19de-eeuwse wegtracés voor waarvan de meest zuidelijk geflankeerd wordt door een greppel die terug te vinden is op de perceelsindeling op historische kaarten. Ten zuiden van deze greppel komt een reeks planmatig uitgegraven kuilen voor die in verband te brengen zijn met aanplantingen.</p>
--	--	--------------------	--

Figuur 19. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

4 Besluit

In het kader van de aanvraag tot een omgevingsvergunning voor de afbraak van bestaande bebouwing waarna 10 woningen en 1 appartementsgebouw gerealiseerd zullen worden in Wilrijk, werd door ADEDE bv een bureaustudie uitgevoerd in het kader van het opstellen van een archeologische nota met uitgesteld traject.

Het doel van dit onderzoek is driedelig. Allereerst wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Vervolgens wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten bewaard zijn en in hoeverre ze bedreigd zijn door de geplande bouwwerken. Ten slotte wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is. Op basis van beschikbare en geraadpleegde bronnenmateriaal kon binnen het bureauonderzoek de aan-of afwezigheid van een archeologische site of relevante archeologische overblijfselen binnen de contouren van het onderzoeksgebied niet met zekerheid worden aangetoond. Wel is het mogelijk een archeologische verwachting naar voor te schuiven ten einde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

Het plangebied ligt op een hoogte tussen 17 m en 15 m TAW - waarbij het terrein licht van noordwest naar zuidoost afloopt. De meest nabijgelegen stroom is de Kleine Struisbeek, gesitueerd op ca. 800 m ten zuidoosten van het plangebied. Deze ontspringt tussen Edegem en Mortsel (ter hoogte van de Fortloop, Terlindenloop en Molenloop) en loopt nadien parallel met de Boomse Cuesta - waarop het plangebied zich bevindt - in zuidwestelijke richting naar de Grote Struisbeek. Ten noordwesten van het plangebied, op meer dan 2 km afstand, bevindt zich de Hollebeek. De landschappelijke situering van het terrein ter hoogte van de noordelijke zone van de Boomse Cuesta op een gradiëntzone en in de nabijheid van verschillende waterlopen is archeologisch gezien bijzonder interessant.

De CAI-locaties in de omgeving helpen om een verdere verwachting te bepalen naar mogelijke archeologica op het projectgebied. Aan de hand van de besproken gekende archeologische vindplaatsen mag geconcludeerd worden dat het projectgebied binnen een zone ligt met een hoog archeologisch potentieel. In totaal is er één plaats rondom het projectgebied binnen een radius van 1km gekend waar steentijdvondsten zijn vastgesteld (het goed hier om een neolithische vondst). Beter vertegenwoordigd zijn de metaaltijden waarvoor zes vindplaatsen gekend zijn (grotendeels ijzertijd en één Romeinse tijd). De middeleeuwse periode is met 5 locaties ook goed vertegenwoordigd in de omgeving. De nieuwe en nieuwste tijden zijn met 10 attestaties het meest aanwezig.

Op basis van de cartografische bronnen beschikbaar vanaf de 18e eeuw kan vastgesteld worden dat het projectgebied minstens vanaf de 18de eeuw samenviel met een gebouwcluster bestaande uit

drie gebouwen. Deze gebouwen zijn volgens de luchtfoto's vermoedelijk in de loop van de 20ste eeuw afgebroken om plaats te maken voor nieuwe woonhuizen langsheen de Doornstraat. Tezelfdertijd werd er een woning en een bedrijfsgebouw met verharde parking op het projectgebied gebouwd die tot op heden aanwezig zijn. Al deze werken kunnen een impact gehad hebben op de bodemgesteldheid van het projectgebied. Echter valt dit louter via een bureaustudie niet met absolute zekerheid te staven. De omgeving van het projectgebied werd tot diep in de 20ste eeuw voornamelijk gekenmerkt door akker – en weideland. Een uitzondering hierop is het aanleggen van het Fort VI in het midden van de 19de eeuw net ten oosten van het projectgebied.

Concreet kunnen we voor de verwachting van archeologische sporen/restanten het volgende stellen. Voor steentijden is de verwachting middelhoog gezien de positieve ligging van het projectgebied op een gradiëntzone van de Boomse Ceusta. Deze landschappelijke situatie wordt echter niet gereflecteerd op de CAI en volgens de bureaustudie is het projectgebied minstens sinds de 18^e eeuw bebouwd geweest met mogelijke bodemverstoringen tot gevolg. Ook het aanleggen van het Fort VI net ten oosten van het projectgebied kan een impact gehad hebben. Deze mogelijke verstoringen kunnen echter op basis van een bureaustudie alleen niet in kaart gebracht worden. Gezien de vele CAI-vondsten in de buurt kunnen we wel nog een hoge verwachting vooropstellen voor zowel de metaaltijden en de middeleeuwen tot en met de meer recentere perioden. Speciale aandacht hierbij gaat naar mogelijke resten van de onbekende gebouwencluster waarvan de historische kaarten getuigden.

De geplande werken bestaan uit de afbraak van de bestaande bebouwing waarna 10 woningen en een appartementsgebouw gerealiseerd zullen worden. De woningen zullen gefundeerd worden aan de hand van een vorstrib van 150cm en een vloerplaat van 30cm diepte. Het appartementsgebouw zal deels gefundeerd worden door een kelder, een vorstrib en een vloerplaat waarbij een bodemingreep van respectievelijk 350cm, 150cm en 30cm noodzakelijk is. Verder zal er een oprit aangelegd worden, 15 parkeerplaatsen, een wandelpad, een gemeenschappelijke tuin en een fietsen-/ afvalberging. Deze zullen allen gepaard gaan met minieme bodemingrepen tot max. ca. 50cm diep ter hoogte van de oprit. Er dient tevens rekening gehouden te worden met de aanleg van de nutsleidingen onder de tuinen en de oprit alsook de septische putten en waterputten die lokaal een bodemingreep met zich meebrengen gaande van ca. 170cm tot 280cm onder het maaiveld.

Gezien deze archeologische verwachtingen, de geplande werken en de daarmee gepaard gaande mogelijke verstoring van het bodemarchief is het aangewezen om vooreerst de bodemopbouw en de mogelijke bodemverstoringen binnen het projectgebied te achterhalen en in kaart te brengen aan de hand van een landschappelijk bodemonderzoek. Een bijkomend doel van dit landschappelijk bodemonderzoek is om te bepalen of er bodems voorkomen waar in situ steentijdsites bewaard kunnen zijn en deze zones af te bakenen. Gezien het hoge archeologische potentieel wordt hier dus

een landschappelijk bodemonderzoek in uitgesteld traject geadviseerd. Afwachtende op de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek kan verder een verkennend, eventueel ook een waarderend booronderzoek worden uitgevoerd, alsook een proefsleuvenonderzoek. Dit wordt verder toegelicht in het Programma van Maatregelen.

5 Bibliografie

5.1 Archeologienota's

<https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/9262>

<https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/8155>

<https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/10267>

<https://id.erfgoed.net/archeologie/notas/10267>

5.2 Websites

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

<https://bib.kuleuven.be>

<http://www.ngi.be>

<https://loket.onroerenderfgoed.be>

<https://cai.onroerenderfgoed.be>

<http://www.cartesius.be>

www.geopunt.be

www.geoportaal.be

www.dov.vlaanderen.be

www.wikipedia.be

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.....	- 26 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 27 -
Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.....	- 28 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 29 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 30 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 31 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	- 32 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	- 33 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 34 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 35 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	- 38 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.....	- 39 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 41 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.....	- 42 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1971.	- 43 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 1979-1990.	- 44 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de luchtfoto van 2000-2003.	- 45 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de meest recente luchtfoto.....	- 46 -
Figuur 20. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 51 -